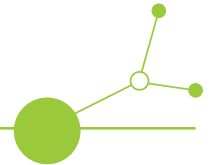

LOCAL/REGIONAL RESTORATION PLANS

GORENJSKA REGION

PART OF HABITATS (D.3.2.1)

Version 3

11 2025

INTRODUCTION

Under the Interreg ReCo project (*Restoring Degraded Ecosystems along the Green Belt to Improve and Enhance Biodiversity and Ecological Connectivity*), innovative ecological restoration approaches were implemented in four regions across the Czech Republic, Germany, Italy, and Slovenia. These efforts aimed to enhance ecological connectivity and increase the resilience of targeted habitats within the Central European Green Belt in response to environmental change.

Throughout and following the implementation phase, innovative restoration measures were carried out using a community-based approach involving local stakeholders. These measures were evaluated in terms of execution, outcomes, and the achievement of goals. The resulting strategies, methods, and lessons learned are documented in the *The ReCo project Practitioners' Guide, Ecological restoration for habitat development (D.2.4.1)* which directly informed the development of the here presented Local and Regional Restoration Plans for the four pilot regions: the Fichtelgebirge/Smrčiny Mountains, the Miramare and Coast of Trieste Biosphere Reserve, the Škocjanski Zatok Nature Reserve, and the Gorenjska Region. Each plan focuses on habitat restoration tailored to the specific ecological and social conditions of these pilot areas.

Each pilot region identified key habitats under pressure from environmental changes and socio-economic drivers, such as climate change and land use change. Protecting these habitats is closely tied to the conservation of biodiversity and, in some cases, to specific target species that serve as indicators of ecosystem health.

In the Fichtelgebirge-Smrčiny Mountains, located along the German-Czech border, the restoration of montane wetlands and peatlands supports the endangered freshwater pearl mussel (*Margaritifera margaritifera*), which depends on a well-preserved water network. In the Gorenjska region of Slovenia, proper management of alpine meadows is essential for the conservation of the mountain daffodil (*Narcissus poeticus*). In contrast, in the pilot areas of the coastal wetlands of Škocjanski Zatok in Slovenia and the karst dry grasslands near Trieste in Italy, no single target species was selected. However, the conservation of these habitats remains critical for supporting biodiversity and maintaining overall ecological integrity. For example, in Škocjanski Zatok, restoration efforts included the creation of mudflats in the brackish lagoon to increase climate resilience of the habitat and provide nesting areas for birds.

Across all four regions, restoration activities focused on improving the condition of vulnerable habitats, including wetlands, alpine grasslands, karst dry grasslands, and coastal ecosystems. These efforts contribute to the protection of biodiversity and the preservation of ecosystem services, with each habitat playing a role in maintaining ecological balance and resilience.

In addition to ecological and species-based considerations, the planning process of the restoration plans was supported by comprehensive geospatial analyses conducted during earlier phases of the ReCo project. These analyses identified areas of interest for ecological restoration through the interpretation and multifactor evaluation of historical and current land cover, and the potential to improve ecological connectivity. Expert knowledge played a key role in validating and refining the spatial results. To ensure the practical relevance of the identified areas, local knowledge was integrated by considering factors such as land ownership, ongoing restoration efforts, and other regional specifics. This contextualization increased the feasibility and applicability of the proposed restoration measures.

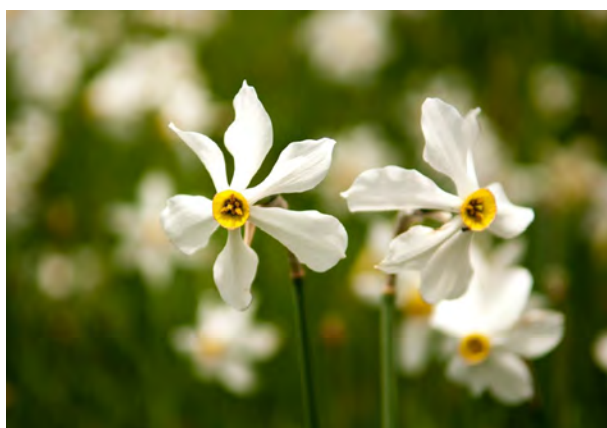

Stakeholder involvement was essential to building community ownership and long-term commitment to the restoration plans. To support effective communication and engagement, the plans were developed in the national languages of each region to help reduce language barriers. Stakeholders were actively involved through workshops coordinated by the project partners. These sessions provided a space to review and collaboratively refine the draft plans. This participatory process strengthened the proposed restoration plans and helped establish the foundation for future cooperation in regional habitat restoration efforts.

The following Local and Regional Restoration Plans reflect the combined outcomes of ecological analysis, stakeholder collaboration, and region-specific knowledge. They provide a practical and strategic framework for guiding restoration actions in each pilot area, supporting long-term ecological resilience and connectivity along the Central European Green Bel

GORENJSKA REGION

Lokalni akcijski načrt za ohranjanje narcis in biodiverzitete alpskih travnikov v karavankah

BSC

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

ReCo

Authors:

Klemen Klinar (Lmovc, Klemen Klinar, s.p.), Metod Rogelj in Tjaša Trček (Zavod RS za varstvo narave, OE Kranj)

Izdajatelj:

Konsorcij projekta ReCo; www.interreg-central.eu/projects/reco

Ta publikacija je bila pripravljena v okviru projekta ReCo – Obnova degradiranih ekosistemov vzdolž zelenega pasu za izboljšanje in okrepitev biotske raznovrstnosti in ekološke povezanosti. Projekt sofinancira program Interreg CENTRAL EUROPE s podporo Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR).

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

Za vsebino te publikacije so odgovorni izključno avtorji in projektna skupina. Vsebina ne odraža nujno stališč Evropske unije ali programa Interreg CENTRAL EUROPE.

KAZALO

SUMMARY	7
POVZETEK	11
1. Fokus akcijskega načrta	15
2. Naravovarstveni pomen in varstveni statusi	17
3. Predhodne aktivnosti ohranjanja in obnove rastišč	22
3.1. Zaključene aktivnosti	22
3.2. Program ohranimo narcise	25
3.3. Med narcise z busom	28
3.4. Aktivnosti projekta ReCo	29
4. Študija izvedljivosti	31
5. Prednostna območja za obnovo in ohranitev	33
6. Ukrepi za obnovo in ohranitev (piše Klemen, ZRSVN pomaga, svetuje, predlaga)	37
6.1. Cilji	37
6.2. Predlagani ukrepi	37
6.3. Območja izvedbe aktivnosti	46
7. Strategija izvedbe	50
7.1. Vključevanje deležnikov	50
7.2. Analiza tveganj	51
7.3. Skladnost s politikami, strategijami in zakonodajo	54
7.4. Komunikacija z javnostjo	55
7.5. Financiranje	55
7.6. Časovnica izvedbe	57
8. Spremljanje, ocenjevanje in prilagodljivo upravljanje	60

SUMMARY

The local action plan focuses on the conservation of the poet's daffodil (*Narcissus poeticus* subsp. *radiiflorus*) and the biodiversity of alpine meadows in the Western Karavanke Mountains (Slovenia), particularly in the vicinity of Jesenice. The area is ecologically rich, with diverse habitats and species. It includes several areas with nature conservation status, most of which are daffodil sites designated as natural values. A Natura 2000 site runs along the summit ridge of the Karavanke, and the entire area is covered by the Karavanke Ecologically Important Area. The area faces pressures from changing agricultural practices, land abandonment and tourism. The daffodil meadows are threatened by overgrowth, intensive land use and mass tourism during the flowering season.

To address these issues, the plan builds on previous conservation efforts, including habitat mapping, monitoring the status of daffodils, butterflies and orchids, managing traffic during peak tourist season, awareness-raising and educational events, and, above all, the ongoing voluntary agri-environmental programme "Daffodil Conservation Programme", which supports sustainable land management that enables the preservation and strengthening of daffodil habitats.

The feasibility study confirms the ecological, social and logistical feasibility with recommendations for comprehensive and active stakeholder participation, continuous monitoring and consideration of climate change. Priority areas for the preservation and restoration of habitats were identified using geographic information systems based on natural, agricultural, historical and tourism factors, thus ensuring that priority areas are identified in terms of natural, economic, social and infrastructure conditions.

The main objective of the local action plan is to protect and restore the biodiversity of Alpine meadows in the Western Karavanke, with an emphasis on preserving the habitats of the mountain daffodil, whereby the activities of individual stakeholders must be coordinated and taken into account equally and in a spirit of compromise. The detailed operational objectives, which form the basis for the measures, are:

1. ongoing collection of data on the abundance, distribution and status of species and habitats in the considered part of the Karavanke mountains,
2. remediation of degraded areas, restoration of the original state and prevention of further degradation of habitats,
3. identification of advantages, disadvantages and public support for the establishment of a protected area in the Western Karavanke,
4. continuation of the ongoing programme "Daffodil Conservation Programme" and its upgrade,
5. agricultural cultivation of meadows that meets the needs of species and habitats, general cultivation of meadows and prevention of overgrowth,
6. living and maintained mountain pastures with sustainable management of grazing land,
7. reducing the impact of tourism on mountain meadows,
8. reducing the burden of excessive tourist visits to ensure moderate but constant visitor numbers,
9. obtaining financial resources for the implementation of local action plan measures and cooperation with similar areas.

The action plan contains a set of measures in three key sectors: agriculture, nature conservation and tourism. The measures were developed in cooperation with a wide range of stakeholders from various professional fields and with representatives of local communities, agricultural communities and landowners.

The following organisations participated in determining the measures: the Municipality of Jesenice, the Local Community of Javornik-Koroška Bela, the Kranj Agricultural and Forestry Institute, the Slovenian Institute for Nature Conservation (Kranj Office), the Golica Tourist Association, the Dovje-Mojstrana Agricultural Community, the Development Agency for Upper Gorenjska, Regional Development Agency of Gorenjska (BSC Kranj) and representatives of landowners and farmers. The measures envisage the continuation of activities already implemented and the introduction of additional ones.

Measures N - nature conservation:

Measure N1 Monitoring the status of populations and habitats

N11: conducting field research with an updated inventory of daffodil habitats (also with the help of modern technology, e.g. mapping with drones)

N12: continuing to monitor the number of daffodils as part of the “Daffodil Conservation Programme” project and the success of daffodil seed production at already established locations

N13: recording the status of other important plant and animal species in the area in question

N14: continuing to monitor the status of qualifying species and habitat types in the Natura 2000 area

N15: conducting more detailed research into the biology of mountain daffodils to facilitate the management of their habitats

N16: establishing a network of local volunteers to collect data on daffodils

Measure N2 Restoration of degraded areas

N21: closure of unofficial hiking trails (e.g. the trail from the Koča na Golici hut towards the east)

N22: restoration of habitats by sowing daffodils after interventions in the soil (e.g. agromelioration)

N23: measures to prevent erosion in the area of mountain and hiking trails (Španov vrh, Golica)

Measure N3 Traffic regulation and management of tourist visit in mountain meadow areas

N31: traffic calming and tourist visit management (reintroduction of the organized bus transport service)

N32: gradual establishment of areas without visitors (quiet zones), areas with organised visitor infrastructure (car parks, viewing points, marking of points of interest, natural and cultural heritage, etc.), and areas/routes for active recreation and competitions (in agreement with owners and local communities)

N33: general closure of forest roads for general use (Križovec – Suha saddle road)

N34: regulation and increased control of motor vehicle traffic and unregulated overnight stays in the natural environment (problems with motocross bikes, quad bikes, snowmobiles, jeeps, campers)

N35: provision of parking areas outside grassy areas

Measure N4 Review of conditions for establishing a protected area

N41: Analysis of the advantages and disadvantages of declaring a protected area

Measures K - agriculture:

Measure K1 Continuation and strengthening of the “Daffodil Conservation Programme”

K11: continuation of the “Daffodil Conservation Programme”

K12: acquiring new owners and increasing the area covered by the programme

K13: expansion of the programme to the area of the Municipality of Kranjska Gora

K14: Active cooperation and communication with landowners, regular meetings, awards for the most conscientious owners

Measure K2 Preservation of agricultural practices suitable for the habitats

K21: encouraging and involving farmers in Common Agricultural Policy interventions in the field of environmental and climate protection (IRP19 Organic farming, IRP18 Agri-environment-climate payments, Climate and Environment Scheme)

K22: Mowing mountain meadows where farming has been abandoned in order to preserve biodiversity

K23: introduction of modern agricultural technologies and techniques that enable the cultivation of steep meadows

K24: preparation of specific guidelines for biodiversity-friendly agricultural practices of mowing and grazing, with awareness-raising among farmers

K25: promoting and co-financing traditional agricultural practices (e.g. use of hayracks)

K26: preparing programmes and recommendations for small landowners (e.g. weekend cottage owners)

Measure K3 Preservation of mountain grazing

K31: Introducing modern grazing technologies to facilitate the monitoring of grazing livestock (e.g. GPS collars)

K32: training shepherds on working in the mountains (from both an agricultural and a nature conservation perspective)

K33: ensuring sufficient water supply in mountain pastures

K34: preservation of grazing areas and prevention of overgrowth or overgrazing

K35: maintenance of the mountain infrastructure for the work of farmers and shepherds suitable for modern times

K36: developing additional activities in mountain pastures and on farms (e.g. offering products, catering for visitors, developing mountain experiences – in connection with tourism, healthcare)

Measures T - Tourism

Measure T1 Raising visitor awareness of the importance of biodiversity and the relationship with mountain meadows

T11: educational campaigns and themed guided tours

T12: informative materials on the importance of daffodils and their protection

T13: information point/interpretation centre on biodiversity and the natural beauty of the Karavanke, with an emphasis on daffodils

T14: service of voluntary field guardians of daffodils

T15: raising awareness and educating people about appropriate ways to visit (respect for nature and private property)

Measure T2: De-seasonalisation of tourist visits

T21: Identification of other elements of local identity for the development of tourist offerings outside the daffodil blooming season

T22: Establishment of programmes and offers outside the daffodil blooming season

T23: solutions for presenting daffodils outside the flowering season

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

ReCo

Measures H - Horizontal measures

Measure H1 Acquisition of financial resources and networking

H11: monitoring EU calls for proposals and submitting projects to calls

H12: cooperation, networking and exchange of experiences at all levels of stakeholders with areas where daffodils grow (Carinthia, Ausseerland, Valbelluna)

H13: networking with surrounding tourist destinations (e.g. inclusion in the Alpine Flower Festival programme in Bohinj)

H14: networking and cooperation between stakeholders in the area for the coordinated management of mountain meadows (farmers – tourism workers – local population – conservationists)

Given the broad range of measures, the action plan also defines the areas where the activities are to be carried out, practical recommendations for implementation, based primarily on the experience of stakeholders in past and current activities, and the desired implementation timeline.

To monitor and evaluate the effectiveness of the action plan measures, it provides for a set of indicators (e.g. number of landowners involved, area of land cleared of overgrowth, etc.).

Based on ongoing activities and known planned projects, the implementation of certain measures is expected in the near future (e.g. the municipal “Daffodil Conservation Programme”, the Vrh Julijcev project), while for other activities, the action plan indicates possible financial resources and stakeholders involved in the implementation. Stakeholders have also expressed their commitment to supporting and cooperating in the implementation of the local action plan through letters of support.

POVZETEK

Lokalni akcijski načrt se osredotoča na ohranjanje narcis (*Narcissus poeticus* subsp. *radiiflorus*) in biotsko raznovrstnost alpskih travnikov v Zahodnih Karavankah (Slovenija), zlasti v bližini Jesenic. Območje je ekološko bogato, z raznolikimi habitatmi in vrstami. Vključuje več območij z naravovarstvenim statusom, največ je nahajališč narcis, opredeljenih kot naravne vrednote, po vršnem delu Karavank poteka območje Natura 2000, celotno območje pa pokriva Ekološko pomembno območje Karavanke. Območje se sooča s pritiski zaradi spreminjajočih se kmetijskih praks, opuščanja zemljišč in turizma. Travnike narcis ogrožajo zaraščanje, intenzivna raba zemljišč in množičen turistični obisk v času cvetenja.

Za reševanje teh vprašanj načrt gradi na prejšnjih prizadevanjih za ohranjanje, vključno s kartiranjem habitatov, spremljanjem stanja narcis, metuljev in orhidej, upravljanjem prometa v času največje turističnega obiska, osveščevalnimi in izobraževalnimi dogodki ter predvsem s tekočim prostovoljnim kmetijsko-okoljskim programom »Ohranimo narcise«, ki podpira trajnostno upravljanje zemljišč, ki omogoča ohranitev ter krepitev rastišč narcis.

Študija izvedljivosti potrjuje ekološko, socialno in logistično izvedljivost s priporočili za celostno in aktivno sodelovanje deležnikov, stalno spremljanje in upoštevanje podnebnih sprememb. Prednostna območja za ohranjanje in obnovo rastišč so bila določena s pomočjo geografskih informacijskih sistemov na podlagi naravnih, kmetijskih, zgodovinskih in turističnih dejavnikov, s čimer je zagotovljena določitev prednostih območij tako z vidika naravnih pogojev kot tudi z vidika ekonomskih, socialnih in infrastrukturnih razmer.

Glavni cilj lokalnega akcijskega načrta je zaščita in obnova biotske raznovrstnosti alpskih travnikov v Zahodnih Karavankah s poudarkom na ohranitvi rastišč gorske narcise, pri čemer morajo biti aktivnosti posameznih deležnikov medsebojno usklajene ter enakovredno in v kompromisu upoštevane. Podrobnejši operativni cilji, ki predstavljajo osnove za ukrepe, so:

1. sprotno zbiranje podatkov o številčnosti, razširjenosti in stanju vrst in habitatov v obravnavanem delu Karavank,
2. sanacija degradiranih površin, vzpostavitev prvotnega stanja in preprečevanje nadaljnje degradacije rastišč,
3. gotovitev prednosti, slabosti in javne podpore za vzpostavitev zavarovanega območja v Zahodnih Karavankah,
4. ohranitev potekajočega programa Ohranimo narcise in njegova nadgradnja,
5. kmetijska obdelava travnikov, ki ustreza potrebam vrst in habitatov, splošna obdelanost travnikov, ter preprečevanje zaraščanja,
6. žive in vzdrževane planine s trajnostnim upravljanjem pašnikov,
7. zmanjšan vpliv turizma na gorske travnike,
8. razbremenitev izrazitega viška turističnega obiska za zagotovitev zmerne, a stalnega obiska gostov,
9. pridobivanje finančnih virov za izvedbo ukrepov lokalnega akcijskega načrta ter sodelovanje s sorodnimi območji.

Akcijski načrt vsebuje nabor ukrepov v treh ključnih sektorjih – kmetijstvu, varstvu narave in turizmu. Ukrepi so bili izoblikovani v sodelovanju s širokim naborom deležnikov z različnih strokovnih področij in s predstavniki lokalnih skupnosti, agrarnih skupnosti in lastnikov zemljišč. Pri določitvi ukrepov so sodelovali: Občina Jesenice, Krajevna skupnost Javornik-Koroška Bela, Kmetijsko-gozdarski zavod Kranj, Zavod RS za varstvo narave (OE Kranj), Turistično društvo Golica, Agrarna skupnost Dovje-Mojstrana, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, Regionalna razvojna agencija Gorenjske (BSC Kranj) ter predstavniki lastnikov zemljišč oz. kmetov. Ukrepi predvidevajo nadaljevanje že izvedenih dejavnosti in uvedbo dodatnih.

Ukrepi N - naravovarstvo :

Ukrep N1 Spremljanje stanja populacij in habitatov

N11: izvedba terenske raziskave z inventarizacijo rastišč narcis (tudi s pomočjo sodobne tehnologije – npr. kartiranje z droni)

N12: nadaljevanje monitoringa števila narcis v okviru projekta Ohranimo narcise in uspešnosti semenitve narcis na že vzpostavljenih lokacijah

N13: evidentiranje stanje drugih pomembnih rastlinskih in živalskih vrst na obravnavanem območju

N14: nadaljevanje spremljanja stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območju Natura 2000

N15: podrobnejše raziskovanje biologije gorske narcise za lažje upravljanje rastišč

N16: vzpostavitev mreže domačinov prostovoljcev za zbiranje podatkov o narcisah

Ukrep N2 Obnovitev degradiranih površin

N21: zaprtje neuradnih pohodniških poti (npr. steza od Koče na Golici proti vzhodu)

N22: sanacija rastišč s semenitvijo narcis po posegih v zemeljsko rušo (npr. aglomelioracije)

N23: ukrepi za preprečevanje erozije na območju planinskih in pohodniških poti (Španov vrh, Golica)

Ukrep N3 Regulacija prometa in usmerjanje turističnega obiska na območju gorskih travnikov

N31: umirjanje prometa in usmerjanje turističnega obiska (ponovna vzpostavitev režima Med narcise z busom)

N32: postopna vzpostavitev območij brez obiska (mirne cone), območij z urejeno infrastrukturo za obisk (parkirišča, razgledišča, označitev zanimivih točk, naravne in kulturne dediščine ...), ter območij/tras za aktivno rekreacijo in tekmovalna (v soglasjih z lastniki in lokalnimi skupnostmi)

N33: splošno zaprtje gozdnih cest za splošno uporabo (cesta Križovec – sedlo Suha)

N34: regulacija in povečan nadzor nad vožnjo z motornimi vozili in neurejenim prenočevanjem v naravnem okolju (problematika kros motorjev, štirikolesnikov, motornih sani, džipov, avtodomov)

N35: zagotovitev parkirnih površin izven travnih površin

Ukrep N4 Preveritev razmer za vzpostavitev zavarovanega območja

N41: analiza prednosti in slabosti razglasitve zavarovanega območja

Ukrepi K - kmetijstvo :

Ukrep K1 Nadaljevanje in krepitev programa Ohranimo narcise

K11: nadaljevanje programa Ohranimo narcise

K12: pridobivanje novih lastnikov in povečevanje površin, vključenih v program

K13: razširitev programa na območje Občine Kranjska Gora

K14: aktivno sodelovanje in komunikacija z lastniki zemljišč, redna srečanja, priznanja za najbolj vestne lastnike

Ukrep K2 Ohranjanje rastiščem primerne kmetijske obdelave

K21: vzpodbujanje in vključevanje kmetov v intervencije Skupne kmetijske politike na področju varstva okolja in podnebja (IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP18 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, Shema za podnebje in okolje)

K22: košnja gorskih travnikov, kjer je opuščena kmetijska obdelava, z namenom ohranjanja biodiverzitete

K23: uvajanje kmetijskih tehnologij in tehnike, ki omogoča obdelavo strmih travnikov

K24: priprava specifičnih smernic za biotski pestrosti prijazne kmetijske prakse košnje in paše z osveščanjem kmetov

K25: vzpodbujanje in sofinanciranje tradicionalnih kmetijskih praks (npr. obdevanje kozolcev)

K26: priprava programov in priporočil za male lastnike (npr. lastnike vikendov)

Ukrep K3 Ohranjanje planinske paše

K31: uvajanje sodobnih pašnih tehnologij za lažji nadzor na pašno živino (npr. GPS ovratnice)

K32: izobraževanje pastirjev o delu na planinah (tako s kmetijskega kot tudi z naravovarstvenega vidika)

K33: skrb za zadostno vodooskrbo na planinah

K34: ohranjanje pašnih površin in preprečevanje zaraščanja ali preobremenjevanja pašnikov

K35: vzdrževanje planinske infrastrukture za sodobnim časom primerno delo kmetov in pastirjev

K36: razvoj dodatnih dejavnosti na planinah in kmetijah (npr. ponudba izdelkov, oskrba obiskovalcev, razvoj doživljanja planin – v povezavi s turizmom, zdravilstvom)

Ukrepi T - Turizem

Ukrep T1 Osveščanje obiskovalcev o pomenu biodiverzitete in odnosu do gorskih travnikov

T11: izobraževalne kampanje in tematsko vodeni izleti

T12: informativni materiali o pomenu narcis in potrebah njene zaščite

T13: informacijska točka/interpretacijski center o biodiverziteti in naravni lepoti Karavank s poudarkom na narcisi

T14: služba terenskih »varuhov« narcis

T15: ozaveščanje in vzgoja o primernih načinih obiska (spoštovanje narave in lastnine)

Ukrep T2 Dsezonalizacija turističnega obiska

T21: identifikacija drugih nosilcev identitete lokalnega prebivalstva za razvoj turistične ponudbe v času izven cvetenja narcis

T22: vzpostavitev programov in ponudbe izven časa cvetenja narcis

T23: rešitve za predstavitev narcis tudi izven sezone cvetenja

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

ReCo

Ukrepi H - Horizontalni ukrepi

Ukrep H1 Pridobivanje finančnih virov in povezovanje

H11: spremljanje razpisov EU in prijava projektov na razpise

H12: sodelovanje, povezovanje in izmenjava izkušenj na vseh ravneh deležnikov z območji, kjer rastejo narcise (Koroška, Ausseerland, Valbelluna)

H13: povezovanje z okoljskimi turističnimi kraji (npr. vključitev v program Festivala alpskega cvetja)

H14: povezovanje in sodelovanje deležnikov v prostoru za usklajeno upravljanje gorskih travnikov (kmetje – turistični delavci – lokalno prebivalstvo – naravovarstveniki)

Glede na vsebinsko širok nabor ukrepov akcijski načrt zanje in njihove aktivnost opredeli tudi predvidena območja za izvedbo aktivnosti, praktična priporočila za izvedbo, oblikovana predvsem na izkušnjah deležnikov ob preteklih in tekočih aktivnostih in želeno časovnico izvedbe.

Za spremljanje in vrednotenje uspešnosti ukrepov akcijskega načrta le-ta predvideva nabor kazalnikov (npr. število vključenih lastnikov zemljišč, površina zemljišč z odpravljenim zaraščanjem ipd.).

Glede na že tekoče aktivnosti oziroma znane načrtovane projekte je izvedba določenih ukrepov predvidena že v bližnji prihodnosti (npr. občinski program Ohranimo narcise, projekt Vrh Julijcev), medtem ko za ostale aktivnosti akcijski načrt nakaže na možne finančne vire in deležnike, sodelujoče pri izvedbi. Svojo zavezanost k podpori in sodelovanju pri uresničevanju lokalnega akcijskega načrta so deležniki izrazili tudi s pismi podpore.

1. Fokus akcijskega načrta

Na območju Zahodnih Karavank med vrhovoma Vajnež (2106 m) in Dovška Baba (1891 m) se na sredogorskih in visokogorskih travnikih nahajajo bogata rastišča narcis, ki so znana daleč naokoli. Pričevanja starejših

govorijo o pobočjih Golice, pobeljenih s cvetovi narcis, ta rastlina pa množično porašča ekstenzivno obdelane travnike in senožeti tudi na širšem območju vasi Plavški Rovt, Planina pod Golico, Prihodi, Javorniški Rovt ter travnike nad naseljema Hrušica in Dovje. Čeprav so rastišča narcis znana na drugih območjih Slovenije, je to območje največje, najbogatejše in najbolj poznano ter zaradi tega tudi turistično najbolj obiskano.

Slika 1: Skrajni vzhodni del Golice, pobeljen s cvetovi narcis (foto: Klemen Klinar)

Slika 2: Območje, ki ga obravnava akcijski načrt, omejeno z rdečo črto (vir: Javne informacije Slovenije, Geodetska uprava Republike Slovenije, DTK50, 2025)

Poleg naravnih pogojev, ki morajo ustrezati narcisam, je ključnega pomena tudi ustrezna kmetijska obdelava travnikov, kjer rastejo. Ker se kmetijska dejavnost v teh hribovskih krajih spreminja, posodablja in prilagaja sodobnim trendom in tehnikam, so mnoga rastišča narcis podvržena pritiskom teh sprememb. Po drugi strani pa se kmetijstvo zaradi strmih površin, visoke nadmorske višine, slabe dostopnosti kmetijskih površin in splošnega manjšega zanimanja mladih za kmetovanje opušča, s čimer se ekstenzivno obdelani gorski travniki z bogato biotsko pestrostjo zaraščajo.

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

ReCo

Dodaten pritisk predvsem na rastišča narcis izvaja tudi turistične dejavnost, saj v času cvetenja narcis kraje obišče množina obiskovalcev, ki na to občutljivo gorsko območje prinašajo splošen okoljski pritisk in v manjšem obsegu tudi neposreden pritisk in obremenitev na rastišča narcis

2. Naravovarstveni pomen in varstveni statusi

Obravnavano območje je izrazito mozaična kmetijsko - gozdna krajina s tremi vasmi (Planina pod Golico, Plavški rovt in Javorniški rovt). Kmetijske površine so skoraj izključno travniki in pašniki, njive so redke. Gozd pokriva pribl. 75% obravnavane površine, med njimi je 20% varovalnih, predvsem na višje ležečih legah. Večinoma gre za acidofilna bukovja, predalpska jelova bukovja, manjše površine so tudi alpska bukovja. Okoli 90% gozdov je spremenjenih - zasmrečenih, zato močno prevladujejo iglavci, listavcev je manj kot četrtnina.

Celotno območje sodi med gorska višinska kmetijska območja. Kmetijstvo je poleg gozdarstva glavna dejavnost, predvsem govedoreja in ovčereja. Precej je razvito gorsko pašništvo. Glede na nadmorsko višino je kmetijstvo glavni razlog za vzpostavitev travniških površin na vseh nadmorskih višinah, ki bi bile po naravni poti porasle z gozdom oziroma ruševjem.

Habitatni tipi

Menjavanje karbonatnih in nekarbonatnih kamnin, vse od apnencev, dolomitov, laporovcev, meljevcev, različnih peščenjakov, konglomeratov in breč ter vulkanskih kamnin in njihove preperine je eden izmed razlogov za biotsko pestrost širšega območja nad Jesenicami.

Na obravnavanem območju je bilo kartiranih 52 habitatnih tipov v raznih kombinacijah.

Pogosti travniški habitatni tipi:

- HT6230* - Vrsto bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom (*Nardus stricta*) na silikatnih tleh v montanskem pasu (in submontanskem pasu v celinskem delu Evrope),
- HT6520 - Gorski ekstenzivno gojeni travniki,
- HT6510 - Nižinski ekstenzivno gojeni travniki (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*),
- HT6210(*) - Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (*pomembna rastišča kukavičevk),
- HT6410 - Travniki s prevladujočo stožko (*Molinia spp.*) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (Molinion caeruleae),
- HT6170 - Alpska in subalpska travišča na karbonatnih tleh.

Vse našteje habitatne tipe varuje [Uredba o habitatnih tipih](#), ki določa tiste habitatne tipe, ki se prednostno, glede na druge habitatne tipe, prisotne na celotnem območju Republike Slovenije, ohranjajo v ugodnem stanju. V takšnem stanju se ohranjajo tako, da se posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov iz Priloge 1 te uredbe, načrtujejo in izvajajo na način, da je njihov neugoden vpliv čim manjši. Za ohranjanje travišč je varstvo usmerjeno v preprečevanje zaraščanja, ohranjanje nizkih vrednosti mineralnih snovi v tleh suhih in mokrotnih travišč, ohranjanje ustreznega visokega nivoja podtalnice, omogočanje semenjenja in naravnega zasejevanja rastlin ter preprečevanja vnosa tujerodnih vrst in gensko spremenjenih organizmov.

Naravovarstveno pomembnejše rastlinske in živalske vrste

Območje pod Golico je vrstno zelo pestro. Poleg gorske narcise (*Narcissus poeticus subsp. radiiflorus*), tu najdemo tudi druge zavarovane rastlinske vrste, kot so navadna arnika (*Arnica montana*), Zoisova vijolica (*Viola zoysii*), Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*), Clusijev svišč (*Gentiana clusii*), avrikelj (*Primula auricula*), kranjska lilija (*Lilium carniolicum*), navadna mastnica (*Pinguicula vulgaris*) in alpska mastnica (*Pinguicula alpina*), številne orhideje (Orchidaceae) in druge. Orhideje ali kukavičevke so tudi izredno dober

pokazatelj ohranjenosti travišč, saj so močno občutljive na povečano vsebnost gnojil, hkrati pa jih ogroža predvsem izsuševanje in zaraščanje travniških habitatov. Na obravnavanem območju so bile določene orhideje iz rodov *Dactylorhiza*, *Gymnadenia*, *Platanthera* in *Listera*.

[Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah](#), poleg mnogih drugih, varuje vse zgoraj naštetе rastlinske vrste na način, da je prepovedano zavestno uničenje, zlasti trganje, rezanje, ruvanje in odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin in ogrožanje obstoja teh vrst na njihovem naravnem območju razširjenosti.

Gorska narcisa je v Sloveniji zavarovana že od leta 1949. Uvrščena je tudi na Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk, pod kategorijo ogroženosti V, kar pomeni, da je ta vrsta ranljiva (vulnerable).

To območje je pomemben življenjski prostor metuljev. Popis iz leta 2007 je pokazal, da se na skupno 9 lokacijah pojavlja kar 76 vrst dnevnih metuljev. Najmanj vrst je bilo popisanih na ovršnem grebenu Golice, kjer so zabeležili 12 vrst, največ pa na Plavškem Rovtu, kjer jih je bilo 39. Popis je pokazal, da se tu skupno nahaja 10 zavarovanih vrst, od tega 8 dnevnih in 2 vrsti nočnih metuljev. Število zavarovanih vrst na posamezni lokaciji je znašalo do 3 vrste, posamezna zavarovana vrsta pa se je pojavila na največ 4 lokacijah (*Lycaena hippothoe*). Analiza preference na habitat je pokazala, da se zavarovane vrste metuljev pojavljajo na različnih tipih travnikov, od suhih do vlažnih, 2 vrsti pa sta vezani na habitat suhega termofilnega gozda. Tri vrste so iz seznama Direktive o habitatih. To so črni apolon (*Parnassius mnemosyne*), črtasti medvedek (*Callimorpha quadripunctaria*) in Lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*).

K veliki biodiverziteti Jeseniških rovtov pripomorejo tudi ptice. Poleg kvalifikacijskih vrst za Naturo 2000 Karavanke (divji petelin, ruševac, planinski orel, navadni kupčar, triprsti detel), se tu pojavlja še mnogo drugih vrst ptic. Znotraj območja je bilo popisanih 84 vrst, od tega jih 70 tu gnezdi. [Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah](#) varuje živali na način, da je prepovedano zavestno poškodovati, zastrupiti, usmrtiti, odvzeti iz narave, loviti, ujeti ali vznemirjati. Hkrati Uredba določa ohranjanje habitatov živalskih vrst v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti v teh habitatih, zlasti v dobro ohranjenih delih, načrtujejo tako, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

Območja z naravovarstvenim statusom

Obravnavano območje vključuje več območij z naravovarstvenim statusom na podlagi [Zakona o ohranjanju narave](#), in sicer je tu več naravnih vrednot, po ovršnem delu Karavank poteka območje Natura 2000, celotno območje pa pokriva Ekološko pomembno območje Karavanke.

1. Naravne vrednote na območju:

ID	IME	POMEN	ZVRST
2118	Dovška Rožca - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
3663	Dobravski rovti - nahajališče narcis 1	lokalni	BOT, EKOS
5487	Dobravski rovti - nahajališče narcis 2	lokalni	BOT, EKOS
5488	Dobravski rovti - nahajališče narcis 3	lokalni	BOT
60	Golica - rastišča narcis	državni	BOT
3760	Hruški vrh - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS

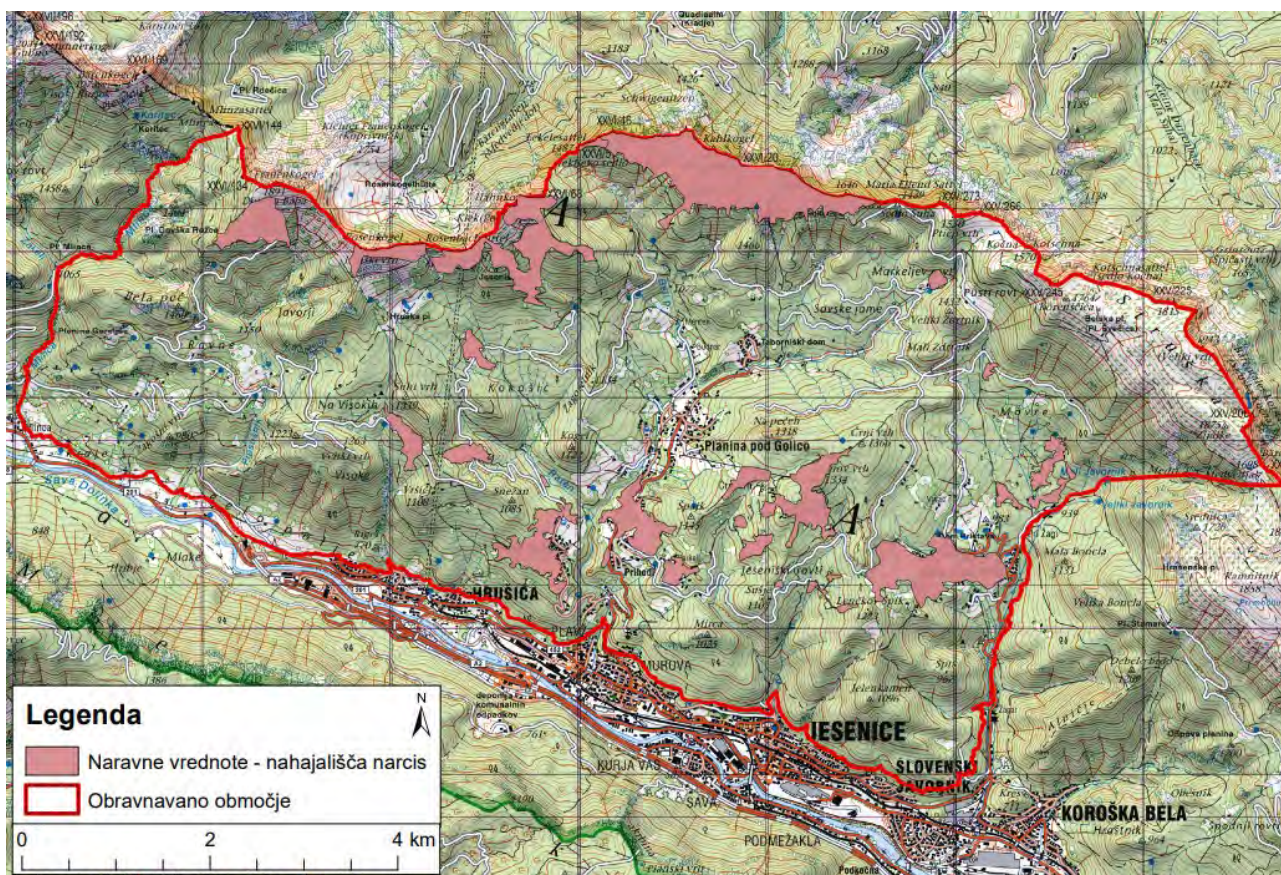

2748	Javorniški Rovt - rastišče narcis	lokalni	BOT
2749	Jeseniški rovti - nahajališče narcis 1	lokalni	BOT, EKOS
5474	Jeseniški rovti - nahajališče narcis 2	lokalni	BOT, EKOS
3764	Lipene - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
3762	Markljev rovt - rastišče narcis	lokalni	BOT
3761	Martinčev rovt - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
3757	Plavški rovt - nahajališče narcis 1	lokalni	BOT, EKOS
5486	Plavški rovt - nahajališče narcis 2	lokalni	BOT, EKOS
3756	Prihodi - nahajališče narcis 1	lokalni	BOT, EKOS
5484	Prihodi - nahajališče narcis 2	lokalni	BOT
5485	Prihodi - nahajališče narcis 3	lokalni	BOT, EKOS
5061	Pristava na Javorniškem Rovtu - botanični vrt	državni	ONV
5057	Pristava na Javorniškem Rovtu - macesen	lokalni	DREV
4922	Pristava na Javorniškem Rovtu - debele smreke	državni	DREV
4926	Pristava na Javorniškem Rovtu - zrasli smreki	lokalni	DREV
3759	Rogarjev rovt - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
2747	Rožca - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
3755	Španov vrh - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS
5480	Španov vrh - nahajališče narcis 4	lokalni	BOT
5481	Španov vrh - nahajališče narcis 5	lokalni	BOT, EKOS
5478	Španov vrh - rastišče narcis 2	lokalni	BOT, EKOS
3758	Zakamnik - nahajališče narcis	lokalni	BOT, EKOS

Legenda:

- bot – botanična
- ekos – ekosistemska
- drev - drevesna
- onv – oblikovana

Poleg 28 naravnih vrednot iz zgornje tabele, ki so v večini botanične zvrsti, se na območju pojavlja še 15 naravnih vrednot geomorfološke, geološke, hidrološke ter zoološke zvrsti. Na celotnem obravnavanem območju je skupno torej 43 naravnih vrednot. Med naravnimi vrednotami je 24 nahajališč oz. rastišč gorske narcise, ki so prikazana na spodnji karti.

Slika 3: Naravne vrednote z nahajališči gorske narcise.

2. Natura 2000

Na območju rovtov ležita dve območji Nature 2000, in sicer posebno ohranitveno območje Karavanke (SI3000285), ki varuje ptice in posebno območje varstva Karavanke (SI5000030), ki zajema varstvo habitatnih tipov ter več rastlinskih in živalskih vrst. Me varovanimi habitatnimi tipi so tudi travniški habitatni tipi na katerih se gorska narcisa najbolj množično pojavlja, in sicer habitatni tipi 6520, 6320* ter 6170.

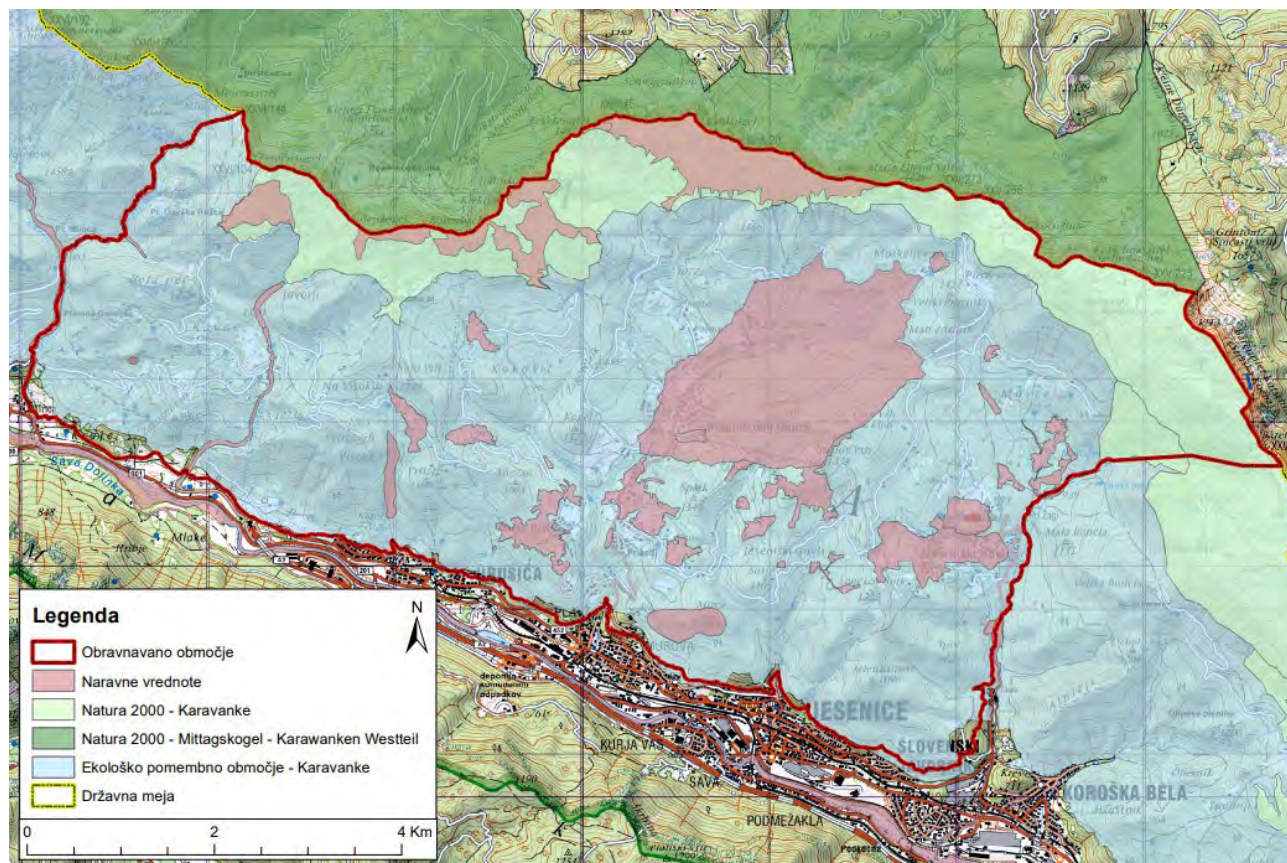
Omrežje Nature 2000 se nadaljuje tudi na severni strani grebena, v sosednji Avstriji (Mittagskogel - Karawanken Westteil - AT2134000). Za to območje so določene naslednje kvalifikacijske vrste in travniški habitatni tipi:

- hribski urh (*Bombina variegata*),
- Lorkovičev rjavček (*Erebia calcaria*),
- navadni netopir (*Myotis myotis*),
- zeleni žužnjak (*Buxbaumia viridis*),
- lepi čveljc (*Cypripedium calceolus*),
- zoisova zvončica (*Campanula zoysii*),
- HT6170 - Alpska in subalpinska travišča na karbonatnih tleh,
- HT6520 - Gorski ekstenzivno gojeni travniki.

3. Ekološko pomembno območje

Ekološka pomembna območja so območja, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Nad Jesenicami leži EPO Karavanke, ki se razteza prek celotnega območja Jeseniških rovtov. Zajema območje rastišč narcis, vendar kot naravovarstveni status nima prave varovalne moči.

Slika 4: Naravovarstveni statusi na obravnavanem območju.

3. Predhodne aktivnosti ohranjanja in obnove rastišč

Akcijski načrt bo svoje ukrepe in aktivnosti za obnovo in ohranitev rastišč črpal iz že izvedenih ali trenutno tekočih projektov in aktivnosti, ki so posredno ali neposredno stremeli k ohranjanju narcis in biotske pestrosti v obravnavanem območju.

3.1. Zaključene aktivnosti

Aktivnosti za ohranitev rastišč narcis so se začele z ugotavljanjem njihove razširjenosti in pogostosti ter ugotavljanjem pomena rastišč tudi z vidika splošne biotske raznovrstnosti. Prve aktivnosti so se začele ob prelomu stoletja in se večinoma kontinuirano, a z različno intenziteto nadaljevale do danes.

1. Kartiranje rastišč narcis (2002-2003):

Kartiranje je na območju jeseniških rovtov izvedel Zavod RS za varstvo narave v letih 2002 in 2003 z namenom opredeliti površine rastišč po petih kategorijah pogostosti narcis: brez, posamično, redko, pogosto, množično. To je bilo prvo celovito kartiranje na celotnem območju pojavljanja narcis v Karavankah.

Slika 5: Zgibanka o narcisah

2. Projekti financirani s strani Kneževine Monaco (2005 – 2009)

Letne projekte izvajal Zavod RS za varstvo narave izvajal samostojno ali v sodelovanju z ARGE Naturschutz (Avstrija). Izvedeno je bilo kartiranje travniških habitatnih tipov po tipologiji Habitatni tipi Slovenije HTS 2004, ki je usklajena z evropskoklasifikacijo palearktičnih habitatov (Physis). Hkrati je bil izveden popis kukavičevk, kartiranje rastišč narcis na avstrijski strani Karavank, popis dnevnih metuljev, pripravljeni predlogi načrtov gospodarjenja na rastiščih narcis za 9 izbranih kmetij ter izobraževalne in promocijske aktivnosti (brošura, dokumentarni film, zgibanka, medijske objave, predavanja, informacijske table).

NARAVNE VREDNOTE

Narcise - ključavnice

**Zavod Republike Slovenije
za varstvo narave**
Območna enota Kranj

Narcise oziroma ključavnice, kot jim pravijo domačini, so rastline, ki ljubijo svetlobo in s hranili razmeroma bogata tla. V Karavankah rastejo v rovih nad Jesenicami, kjer je bil v preteklosti gozd izkrcen, geološke in klimatske razmere pa so primerne za njihovo uspevanje.

Razmnožuje se s semeni, v zemlji pa ima čebulico. Listi poženejo takoj, ko skopni sneg. Cveti v maju, vendar ne vsako leto enako intenzivno. Cvetenje se najprej začne v dolinskih legah, tako da se lahko više na pobočjih zamakne tudi v junij.

Vendar pa skriva ta lepa cvetlica v sebi tudi skrivnost, ki ni vidna na prvi pogled; njeni listi so za živino, dokler so zeleni, strupeni. Ključavnica se je na ta način zaščitila pred objedanjem dokler hranilne snovi iz listov ne napolnijo čebulice, iz katere naslednje leto zopet poženejo novi listi.

Vse vrste v naravi rastočih narcis, tudi naše ključavnice, so zavarovane rastlinske vrste. Zato jih ni dovoljeno zavestno uničevati, trgati in rezati, čeprav to ni glavni razlog za upadanje njihovega števila.

Rastišča ključavnic so se razvila na nekoč izkrcenih površinah, današnjih travnikov in pašnikih. Marsikje jih ogroža način kmetijskega obdelovanja zemlje z mehanizacijo, ki se je razvil po drugi svetovni vojni. Zato je za obstoj narcisnih travnikov zelo pomembna primerna kmetijska raba, ki temelji na čimbolj tradicionalnih metodah.

Da ohranimo narcisne travnike je potrebno kmetovanje prilagoditi, ampak kako?

- ker so ključavnice svetloljubne rastline, je potrebno preprečiti zaraščanje travnikov in rotovz; za narcisne travnike je primerna košnja po 20. juniju na čimbolj tradicionalen način
- intenzivno gnojenje pospeši rast trave, regrata in bele čmerike, ki na vlažnih rastiščih hitro preraste ključavnice; gnojiti je potrebno zmerno z domačim gnojem
- izravnavata zemljišč zaradi strojne košnje naj se izvaja le, če je nujno potrebno, saj poškoduje čebulice ključavnic in naravno ravnovesje na travniku

Ali veste:

- narcisa ima v slovenskem jeziku kar 120 različnih imen,
- ključavnice ne rastejo samo v Karavankah, ampak jih najdemo tudi drugod po Sloveniji, npr. v Prekmurju,
- živino so včasih prignali na narcisne travnike šele v avgustu, ker so takrat listi ključavnic že oveneli in niso več strupeni,
- še po drugi svetovni vojni so ključavnice poraščale Golico do vrha,
- brez človeka tudi ključavnic ne bi bilo, saj rastejo samo na redno košenih travnikih.

Priloge: Zvezd RS za »krosto naravo«. Besedilo: Davor Kreft, ZRSVN OF Kranj, Fotografije: Tatjana Šubic, ZRSVN OF Kranj.
Karta: Ales Ocošk, Goran Danev, ZRSVN OF Kranj, Risba: Vlado Ravnik. Oblikovanje in izdelava: Artline d.o.o., Mengeš, Leto izdelave: 2007.
Režija: B. Klemenčič, uredba: B. Klemenčič, 1. tiskanje.

Slika 6: Informacijska tabla o narcisah

3. Projekt Phare Karavanke Natura 2000 (2005 – 2006)

V čezmejnem projektu je sodelovalo 7 partnerjev. Glavni cilj je bilo povezovanje partnerjev za razvoj usklajenega upravljanja Karavanke, ohranitev biotske raznovrstnosti in podporo trajnostnemu razvoju kmetijske, turistične in gozdarske dejavnosti. Izvedene so bile številne interpretativne aktivnosti na terenu.

Slika 7: Osveščevalna zgibanka o narcisah

4. Projekt Interreg Karavanke Prihodnost EU (2010 – 2012)

V čezmejnem projektu je sodelovalo 16 partnerjev. Cilji projekta so bili ovrednotiti naravne potencialne, identificirati razvojne priložnosti in pripraviti smernice za trajnostni razvoj območja in varstvo narave v njem. Pomemben cilj projekta je bilo doseči ustvarjanje dialoga o trajnostnem razvoju Karavank med strokovnimi javnostmi ter z lokalnim prebivalstvom in povečanje ozaveščenosti lokalnega prebivalstva in obiskovalcev. Zaradi naravnih potencialov in obmejnega območja je tu bilo pomembno spodbuditi proces njihove skupne čezmejne trajnostne rabe in upravljanja naravnih potencialov, obenem pa uresničevati cilje Alpske konvencije v praksi. Kot primer aktiviranja in ohranjanja naravnih potencialov Karavank je bil cilj izvesti najmanj pet pilotnih akcij.

5. Natura 2000 – izvajanje državnega monitoringa kvalifikacijskih vrst Natura 2000

V okviru rednega izvajanja monitoringa kvalifikacijskih vrst Natura 2000 se na območju jeseniških rovtov (nad gozdno mejo) izvaja redni monitoring vseh kvalifikacijskih habitatnih tipov in živalskih ter rastlinskih vrst.

3.1.1 Rezultati in izkušnje

1. Kartiranje rastišč narcis: je pokazalo veliko raznolikost v pogostosti narcis na jeseniških rovtih in precejšnje površine, na katerih narcise niso prisotne. Ob analizi rezultatov se je pokazalo, da je gostota narcis na vseh nadmorskih višinah odvisna predvsem od načina kmetovanja in s tem pogojenimi ekološkimi razmerami. Na obravnavanem območju je bilo kartiranih 52 različnih habitatnih tipov v 204 kombinacijah. Najpogostejša so suha volkovja in podobna kisla travišča pod gozdno mejo, ter gorski ekstenzivno gojeni travniki na katerih naletimo na značilne cvetoče rastline: gorsko narciso, navadno pogačico, orhideje, navadno mastnico, lilije, murke, rožnati gadnjak in ostale travniške vrste. Na traviščih so pogosta povirna močvirja z muncem, okroglostno rosiko in šotnimi mahovi.
2. Projekti, financirani s strani Kneževine Monako so potrdili dodatno vrednost travišč jeseniških rovtov zaradi velike pestrosti habitatnih tipov, prisotnosti zavarovanih travniških habitatnih tipov na nacionalni in evropski ravni in pomen travišč za dnevne metulje in orhideje.
3. Kartiranih je bilo 52 različnih habitatnih tipov v 204 kombinacijah križanj. Najpogostejša so suha volkovja in podobna kisla travišča pod gozdno mejo ter gorski gojeni travniki. Na območju so bile določene orhideje iz rodov *Dactylorhiza*, *Gymnadenia*, *Platanthera* in *Listera*. Sodelovanje s kolegi iz Avstrije je pokazalo o bistveno manjši prisotnosti narcis preko državne meje. Raziskava dnevnih metuljev na območju osrednjih Karavank je obsegala popis dnevnih metuljev z metodo trikratnega obiska v vegetacijski sezoni. Izbranih je bilo 9 stalnih vzorčnih mest ki so bile razporejena po 200 m višinske razlike od dna doline Save pri Jesenicah na nadmorski višini okrog 600 m do vrha Velike Golice z nadmorsko višino preko 1800 m. Ugotovljena je bila prisotnost populacij in habitatov 76 vrst dnevnih metuljev. Po posameznih lokacijah je število vrst variiralo od najmanj 12 do največ 34 vrst. Ugotovljenih je bilo 10 zavarovanih vrst metuljev, od tega 8 vrst dnevnikov in 2 vrsti nočnikov. Število zavarovanih vrst na posamezni lokaciji je znašalo do 3 vrste, posamezna zavarovana vrsta pa se je pojavila na največ 4 lokacijah. Analiza preference na habitat je pokazala, da so habitat zavarovanih vrst metuljev vsi tipi travnikov (za 8 vrst), od suhih do vlažnih, 2 vrsti pa sta vezani na habitat suhega termofilnega gozda. Tri vrste so iz seznama Direktive o habitatih.
4. Projekta Phare in Interreg sta poglobila sodelovanje in zavedanje o skupnem upravljanju Karavank na meddržavnem in lokalnem nivoju.
5. Zadnje poročilo monitoringa populacije metulja Lorkovičevega rjavčka (*Erebia calcaria*) kaže na drastičen upad populacije na Golici. V letu 2024 je bilo skupno opaziti najmanj odraslih osebkov lorkovičevega rjavčka do sedaj. Opaženo število osebkov je za celotno območje manjše za 76,3 % glede na izhodiščno vrednost iz leta 2009, za vzhodni del območja (Golica) pa za kar 80,9 %.

3.2. Program ohranimo narcise

Z željo ohraniti in okrepiti rastišča narcis sta Razvojna agencija Zgornje Gorenjske in Občina Jesenice v letu 2016 oblikovali večletni program »Ohranimo narcise«, ki določa ukrepe za ustrezno kmetijsko obdelavo travnikov z rastišči narcis in predvideva nadomestila za lastnike zemljišč, ki bodo te ukrepe upoštevali.

Predmet programa Ohranimo narcise je zagotavljanje ustrezne kmetijske obdelave rastišč narcis na območju občine Jesenice z izplačilom nadomestil lastnikom zemljišč, vključenih v program, za upoštevanje v programu določenih pogojev. Cilji programa so:

- preprečiti zaraščanje travniških habitatov z ustrezno kmetijsko obdelavo, s tem pa zagotoviti ugodne razmere za rast narcis,
- obdržati stanje travinja, ki omogoča uspešno razmnoževanje narcis,
- spodbujati tradicionalne ekstenzivne rabe travinja, s tem pa ohraniti ekstenzivnost rastišč narcis,
- ohraniti značilne krajine in habitate za druge rastlinske in živalske vrste ter s tem ohraniti travniške zavarovane habitatne tipe in biotsko pestrost,
- ohraniti strukturo mozaičnih kmetijskih površin z vključenimi obdelanimi strmimi travniki,
- okrepiti rastišča narcis, kjer se je z neustrezno kmetijsko obdelavo, pogostnost narcis že zmanjšala,
- pridobiti fond površin z narcisam prijazno kmetijsko obdelavo kot potencialom za turistični razvoj občine, osnovan na narcisi kot botanični naravni znamenitosti.

Program je osnovan na prostovoljni vključitvi lastnikov travnikov, kjer uspevajo narcise. V program lahko vključijo poljubno površino zemljišč, kjer bodo zagotavljali ustrezno kmetijsko obdelavo, ki je določena s [Programom Ohranimo narcise](#). Program določa roke, ko se lahko prične s košnjo in druge kmetijske prakse, ki koristijo narcisam (npr. prepoved spomladanske košnje, vzdrževanje gozdnega roba, gnojenje le z organskimi gnojili).

Razvojna agencija Zgornje Gorenjske na vseh površinah izvede najmanj en nadzorni pregled. Lastniki za ustreznost košnje prejmejo finančno nadomestilo, katerega višina je odvisna od površine in načina košnje ter spravila (ročno ali strojno). V primeru neskladja se lastnikom nadomestilo glede na tip neskladja skladno s predvidenimi sankcijami programa ustrezno zniža ali odvzame.

Financer programa je Občina Jesenice, ki sredstva zanj zagotavlja iz lastnega proračuna s področja za razvoj podeželja. Leta 2016 so bile pripravljene strokovne podlage in animacija lastnikov, od leta 2017 naprej pa že teče izplačevanje nadomestil in nadzor na terenu. Izstopi in vstopi v program so možni vsako leto posebej.

Slika 8: Primer neskladja – lastnik ni v celoti pokosil travnika (foto: Klemen Klinar)

3.2.1 Spremljajoče aktivnosti

Vzporedno so z glavnimi aktivnostmi projekta potekale tudi manj obsežne aktivnosti osveščanja in informiranja prebivalstva o pomenu narcise in biotske pestrosti nasplošno:

- Leta 2021 je bil izveden nagradni spletni kviz med jeseniškimi osnovnošolci o poznavanju narcise.
- Leta 2023 je bila izvedena spletna anketa za obiskovalce z namenom ugotovitve navad in osveščenosti obiskovalcev.

3.2.2 Monitoring števila narcis

V okviru programa Ohranimo narcise je bil leta 2020 v sodelovanju med Razvojno agencijo Zgornje Gorenjske in Zavodom RS za varstvo narave, OE Kranj, vzpostavljen monitoring števila narcis na desetih fiksnih točkah. Na njih se vsako leto v času cvetenja prešteje število cvetov narcise. Točke so vzpostavljene na različnih tipih rastišč tako glede na nadmorsko višino kot tudi na način kmetijske obdelave (intenzivna raba, površina v zaraščanju, površina v programu Ohranimo narcise ipd.). Skozi celotno obdobje izvajanja monitoringa se spremlja tudi klimatološka kazalnika temperatura in količina padavin na bližnjih meteoroloških postajah Planina pod Golico in Javorniški Rovt. Namen monitoringa je ugotoviti dejansko uspešnost programa Ohranimo narcise odkriti dejavnike, ki negativno ali pozitivno vplivajo na narcise.

Slika 9: Štetje cvetov narcis natočki na Golici (foto: Klemen Klinar)

3.2.3 Rezultati in izkušnje

Med lastniki zemljišč, ki so povečini kmetje, je zanimanje za program veliko. Dinamiko števila vključenih kmetij in površin prikazuje Tabela 1.

	Št. lastnikov	Površina (ha)
Obdelovalna sezona 2017	24	31,33
Obdelovalna sezona 2018	30	36,37
Obdelovalna sezona 2019	31	38,67
Obdelovalna sezona 2020	31	39,09
Obdelovalna sezona 2021	33	39,66
Obdelovalna sezona 2022	35	40,68
Obdelovalna sezona 2023	34	39,83
Obdelovalna sezona 2024	36	40,52
Obdelovalna sezona 2025	38	42,63

Tabela 1: Pregled števila lastnikov zemljišč in površin, vključenih v program Ohranimo narcise.

Ob aktivnem delu z lastniki so dragocene tudi izkušnje s terena, med katerimi bi izpostavili:

- o Veliko dela z lastniki zemljišč – že v času animacij kot tudi v času izvedbe. Veliko jih je digitalno slabo pismenih, zamujajo roke za predložitev dokumentov ipd. Zadeva je poenostavljena, a je še vedno potrebno veliko pomoči lastnikom.
- o Občutek, da so kmetje v programu zgolj zaradi nadomestil, redki zaradi ozaveščenosti.
- o Potreben stalen nadzor nad zemljišči. Kmetje se prilagajajo svojim urnikom, trenutnim potrebam, vremenu in nenamerno prekršijo pravila.
- o Nerešena situacija, kjer površino obdeluje najemnik, lastnik pa prejme nadomestilo.
- o Pozna se trend zmanjševanja ročne košnje in spravila zaradi nakupa specializirane kmetijske mehanizacija.
- o Aktivnosti so osredotočene na občino Jesenice, čeprav so narcise tudi v občini Kranjska Gora.

3.3. Med narcise z busom

Območje obravnavanega dela Karavank se nasplošno sicer ne sooča s prekomernim turističnim obiskom, razen v času cvetenja narcis, ko je pritisk obiskovalcev predvsem na Planino pod Golico in Golico močno povečan. Zaradi omejenih parkirnih površin v vaseh pod Golico in posledično parkiranja izven urejenih parkirišč na zasebnih zemljiščih kot tudi z namenom okoljske razbremenitve občutljivega gorskega območje je bil med leti 2021 in 2023 med vikendi v maju uveljavljen prometni režim s popolno zaporo cest v Planino pod Golico in Javorniški Rovt. V letih 2021 in 2022 je bil sistem za obiskovalce brezplačen, leta 2023 pa plačljiv.

Z letoma 2024 in 2025 je bilo območje ponovno odprto za promet, a regulirano z reditelji, parkiranje pa organizirano na urejenih parkiriščih. Gozdne ceste od Pristave v Javorniškem Rovtu in od Betela v Planini pod Golico so bile zaprte. Tudi ta sistem urejanja prometa se je izvajal le ob vikendih.

Slika 10: Med letoma 2021 in 2023 je bil za obiskovalce organiziran avtobusni prevoz (foto: www.jesenice.si)

3.3.1 Rezultati in izkušnje

V času izvajanja avtobusnih prevozov je bilo doživetje vasi, gora in narcisnih travnikov umirjeno, domačini v vaseh pod Golico so čas največjega obiska doživljali manj stresno. Za financerja režima, Občino Jesenice, je bil projekt finančno kar zahteven in se finančno ni pokrila niti v letu 2023, ko bo bile avtobusne vozovnice za odrasle plačljive. Leta 2023 je bilo ob delovanju režima ob dveh vikendih za avtobusi prepeljanih cca. 2100 potnikov. Projekt je prejel precej medijske pozornosti in okoljevarstvenih pohval.

Leta 2024 je bilo na območju Planine pod Golico, kjer je bila parkirnina plačljiva, v treh vikendih parkiranih 1100 vozil, leta 2025 pa v štirih vikendih 1700. Opazen je porast obiskovalcev, cvetoče narcise so deležne vedno večje pozornosti v medijih in na družbenih omrežjih.

Rešitev s parkiranjem in avtobusnim prevozom v vasi pod Golico je bila okoljsko boljša rešitev za reševanje težave omejenih parkirnih površin v času izrazitega, a kratkotrajnega povečanja obiskovalcev, a finančno nevzdržna. Trenutno uveljavljena rešitev zadrži promet na območju vasi in preprečuje promet vsaj po višje ležečih gozdnih cestah, a se zaradi omejenih površin za parkiranje »žrtvuje« tudi travnike, kjer rastejo narcise. V primeru lepega vremena obisk lahko naraste do te mere, da se zapolnijo vsa razpoložljiva parkirišča, s čimer je potrebno cesto v Planino pod Golico zapreti za ves promet – to se je leta 2025 tudi zgodilo.

3.4. Aktivnosti projekta ReCo

V letu 2024 so bile na območju rastišč narcis tudi v okviru projekta ReCo izvedene aktivnosti, ki so pripomogle in dopolnile dosedanje aktivnosti na področju ohranjanja gorskih travnikov na območju rastišč narcis, predvsem program Ohranimo narcise.

Poleg aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo programa Ohranimo narcise (nadzor zemljišč, vključenih v program, monitoring rastišč narcis), so bile izvedene dodatne aktivnosti, ki so povečale prepoznavnost programa in pripomogle k krepitvi pozitivne zavesti o pomembnosti biotske pestrosti med domačini, obiskovalci in predvsem lastniki. Julija 2024 je bila izvedena delavnica z lastniki, vključenimi v program Ohranimo narcise s prikazom košnje z daljinsko vodenno kosilnico in predavanje o bogastvu biodiverzitete na karavanških gorskih travnikih. Strojna košnja z daljinsko vodenno kosilnico je bila nato izvedena še pri treh lastnikih, vključenih v program. Povečana promocija programa je pripomogla tudi k vključitvi 4 novih lastnikov in 2 ha novih površin v program.

Slika 11: Prikaz košnje strmih travnikov z daljinsko vodenno kosilnico (foto: Klemen Klinar)

Na strokovni ravni je bilo v okviru projekta ReCo zagnano testiranje razmnoževanja in ohranjanja narcis s semenjem. Z nabranimi semeni so bila zasejana tri testna polja, ki jih bo v prihodnosti Zavod RS za varstvo narave spremljal in ugotavljal uspešnost obnove rastišč s semenjem.

Slika 12: Dozorela bunčica narcise s semeni (foto: Veronika Perko)

V sklopu aktivnosti za obiskovalce je bil maja 2024 izveden voden pohod s poudarkom na botaniki travnikov pod Golico. Za predstavitev glavne botanične posebnosti travnikov v tem delu Karavank so bile na 4 lokacijah izdelane 360-stopinjske fotografije, z njimi pa izdelana sodobna digitalna komunikacijska vsebina, prikazana kot spletna aplikacija za sprehod po narcisnih travnikih ali kot vsebina za ogled narcisnih poljan z VR očali.

*Slika 13: Udeleženci pohoda s poudarkom na botaniki
(foto: Veronika Perko)*

3.4.1 Rezultati in izkušnje

Projekt ReCo je s svojimi aktivnostmi lepo dopolnil prizadevanja ostalih tekočih projektov in prizadevanj na področju ohranjanja narcis kot osrednje botanične posebnosti v tem delu Karavank. Aktivnosti so bile razpršene v vse sfere dela z obravnavano temo – strokovni naravovarstveni pristopi, osveščevalne aktivnosti, obogatena turistična ponudba in aktivno delo z lastniki zemljišč. To je ključni pristop k obravnavni temi - upoštevanje vseh deležnikov in vidikov upravljanja s gorskimi travniki kot

4. Študija izvedljivosti

Študija izvedljivosti je ključni del vsakega projekta obnove, saj ocenjuje izvedljivost in potencialni uspeh predlaganega načrta obnove. Vključuje celovito oceno različnih dejavnikov, vključno z ekološkimi, socialnimi, ekonomskimi in logističnimi vidiki.

Ekološka izvedljivost

Aktivnosti namenjene ohranjanju gorskih travnišč - rastišč narcis so ekološko skladne s kriteriji ekološke primernosti oziroma izvedljivosti. Aktivnosti imajo pozitivne učinke na vsebine varstva narave (ohranjajo habitatne tipe, habitate in ekosisteme ter ne ogrožajo hidroloških geoloških in geomorfoloških naravnih vrednot). Nobena od aktivnosti ne vpliva negativno na zrak, vodo in tla, večina predvidenih aktivnosti prispeva k njihovemu ohranjanju ali celo dolgoročnemu izboljšanju, zato jih lahko opredelimo kot trajnostno in sonaravno naravnane.

Trenutno stanje okolja na območju, ki ga obravnava pričujoči akcijski načrt, je stabilno. V prostoru ni večjih groženj za degradacijo okolja. Zato akcijski načrt s svojimi ukrepi izraziteje teži k ohranitvi kot pa k obnovi gorskih travnikov oz. rastišč gorske narcise. Želeni ekološki rezultat je zaradi ohranjenega okolja in še vedno aktivnega kmetijstva, ki zagotavlja obdelanost večine gorskih travnikov, torej vzdrževanje trenutnega stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti (npr. preprečevanje zaraščanja planin in rovtov) in obvladovanje vedno večjih pritiskov na to okolje na drugi strani (npr. povečevanje turističnega obiska, intenzifikacija kmetijstva na bolj primernih površinah).

Družbena izvedljivost

V pripravo akcijskega načrta je bil vključen širok krog deležnikov, ki pokriva vse dejavnosti, ki se dotikajo tematike gorskih travnikov z rastišči narcise - kmetijstvo (strokovni in praktični del), naravovarstvo, turizem, lokalno politiko ter lokalno prebivalstvo. Z izmenjavo mnenj in soočenjem potreb so ukrepi v akcijskem načrtu usklajeni med posameznimi sektorji deležnikov. Akcijski načrt prinaša tudi potencialne za nova delovna mesta, saj s svojimi ukrepi predvideva povečevanje kmetijske dejavnosti (trenutno med mladimi razen redkih izjem ni zanimanja za kmetijsko dejavnost) tako z vidika kmetijske proizvodnje kot tudi z vidika kmetijstva kot vzdrževalca kulturne krajine. Ukrepi tudi iščejo pot k usklajevanju konfliktov med posameznimi skupinami deležnikov (npr. turizem in kmetijstvo) ter težijo k zadovoljstvu vseh.

Ekonomska izvedljivost

Akcijski načrt svoje ukrepe tudi okvirno finančno ovrednoti, s čimer se lahko izvede analiza razmerja med stroški in koristmi projekta, pri čemer pa je potrebno upoštevati tudi posredne koristi, ki se odražajo npr. v boljšem stanju okolja, izboljšanem gopodarskem ali socialnem položaju lokalnega prebivalstva. Priprava aktivnosti je vključevala posameznike, na katerih ekonomsko stanje bi aktivnosti lahko vplivale, obenem pa z ohranjanjem za to območje najbolj prepoznavne značilnosti - rastišč narcis posredno kratkoročno in dolgoročno prispeva k boljšemu ekonomskemu stanju lokalnih prebivalcev in skupnosti.

Logistična izvedljivost

Projektno območje je večinoma ustrezno dostopno z infrastrukturo. Cestne povezave (lokalne ceste, gozdne ceste, gozdne vlake) so razvejane po celotnem območju, razen v bližini gozdne meje in nad njo. Slednje pomeni težavo za izvajanje aktivnosti oziroma za dostop do območij aktivnosti z mehanizacijo, ki omogoča izvedbo aktivnosti (kosilnice, stroji za spravilo sena, ipd). Problem so lahko človeški viri za izvedbo

Poslovno podporni center Kranj
Regionalna razvojna agencija Gorenjske

Interreg
CENTRAL EUROPE

Co-funded by
the European Union

ReCo

aktivnosti, ki so fizično zahtevne. Strokovno znanje se postopoma izboljšuje in nadgrajuje. Aktivnosti so skladne s strateškimi načrti varstva narave in razvoja kmetijstva, pričakuje se pridobitev dovoljenj in soglasij ustreznih inštitucij, saj so aktivnosti skladne s slovensko zakonodajo in podprte s strani lokalnih strateških dokumentov.

Integralna izvedljivost

Ohranjanje rastišč narcis oziroma travnikov jeseniških rovtov zahteva izrazito integralni pristop, zato se že od začetka prvih aktivnosti postopoma vključuje vse ključne vidike: ekološki, družbeni, ekonomski in logistični. Nekatere vidike bo sigurno treba še poglobiti (npr. družbeno socialne in ekonomske), da bo doseženo ustrezno ravnovesje, ki bo vodilo k najboljšim rezultatom.

5. Prednostna območja za obnovo in ohranitev

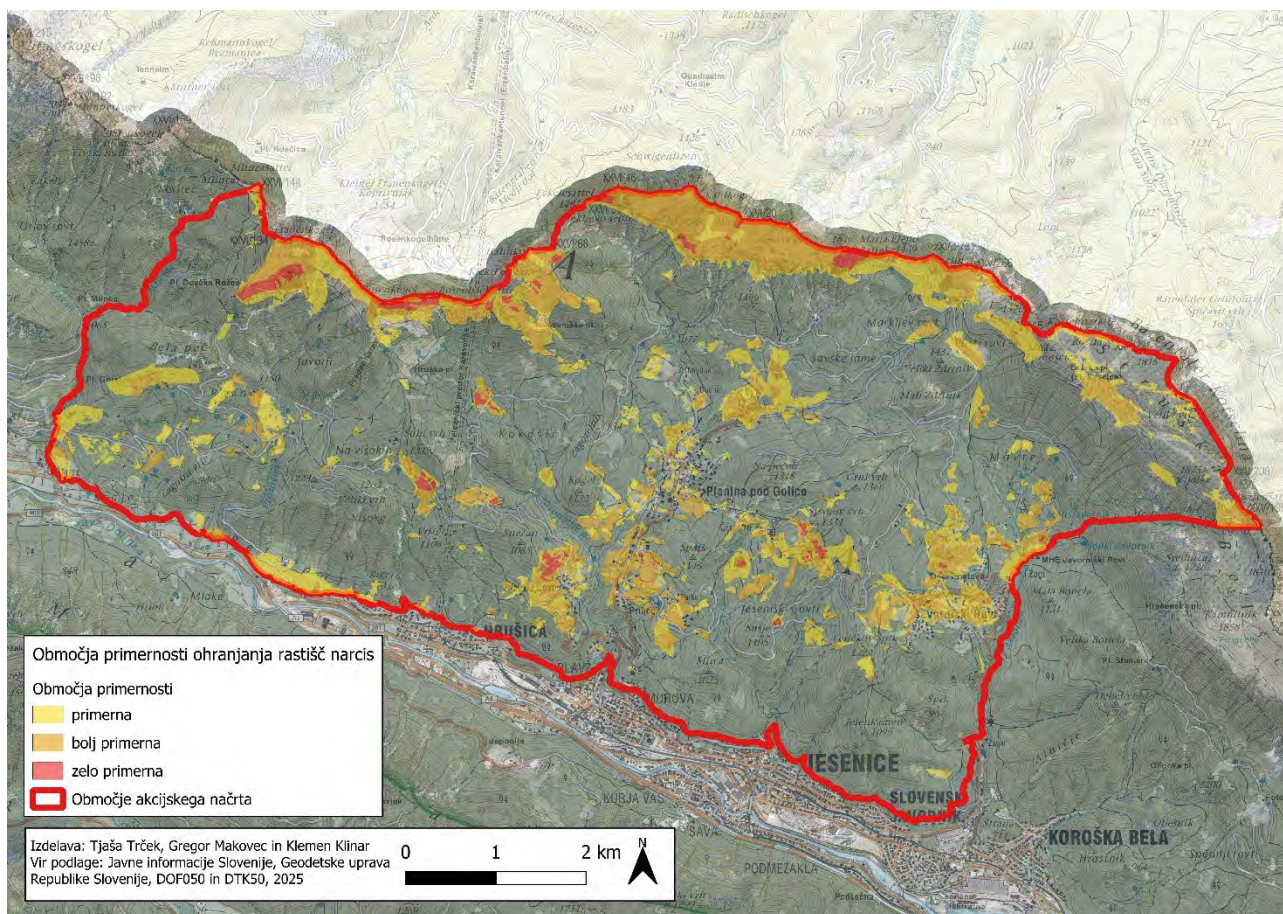
Pri določitvi prednostnih območij za obnovo in predvsem ohranitev biotske pestrosti gorskih travnikov (s poudarkom na gorski narcisi) v obravnavanem delu Karavank je bil zaradi tesne povezanosti narave s človekom in integralnega pristopa k tematiki upoštevan širok nabor kazalnikov, ki upošteva prostorske kazalnike z več področij:

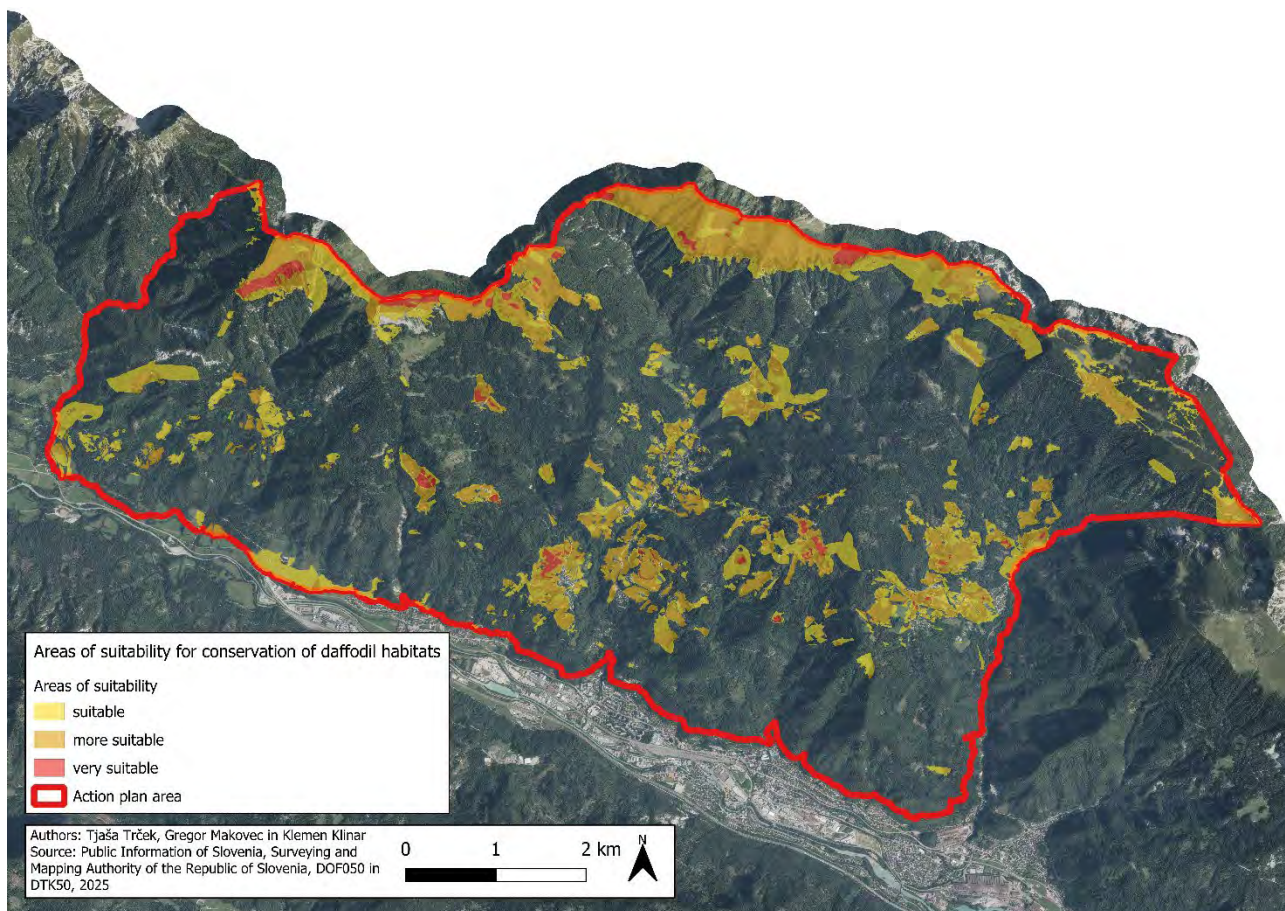
1. zgodovinski faktor:
 - a. podatki o rabi tal v preteklosti – prednostno so upoštevana območja, ki so bila leta 1870 travniki, saj so zgodovinsko gledano to potencialna rastišča narcis;
2. naravoslovni faktorji:
 - a. podatki o rabi tal – prednostno so upoštevana območja, z rabo tal trajni travnik, saj so to trenutno potencialna rastišča narcis,
 - b. podatki o prsti/pedološka karta – prednostno so izbrana območja z zmerno težkimi in zmerno kislimi tlemi, ki so dobro preskrbljena z vodo, saj takšna tla najbolj ustrezajo gorski narcisi,
 - c. podatki o ekspoziciji – prednostno so izbrana območja z vzhodnimi, jugovzhodnimi, južnimi in jugozahodnimi orientacijami, saj je gorska narcisa svetloljubna in toploljubna vrsta,
 - d. podatki o nadmorski višini – upoštevana so območja nad 650 m nadmorske višine, saj so območja, kjer so na obravnavanem območju najnižje ležeča rastišča narcis (zgornja nadmorska višina ni opredeljena, saj narcise rastejo do najvišjih vrhov na obravnavanem območju);
3. naravovarstveni faktorji:
 - a. podatki o območjih Nature 2000 – prednostno so izbrana območja, ki so v območjih Nature 2000. Ukrepi varovanja kvalifikacijskih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov spodbujajo ukrepe za ohranjanje rastišč narcis.
 - b. podatki o območjih naravnih vrednot – prednostno so upoštevana območja, ki so zaščitena kot naravne vrednote z botanično vsebino, ker varstvene usmeritve in zakonodajne podlage krepijo varstvo in ohranjanje rastišč narcis.
 - c. podatki o površinah v programu Ohranimo narcise – prednostno so upoštevana območja, ki so že vključena v program Ohranimo narcise, saj so to površine, kjer se izvaja narcisam prijazna kmetijska obdelava;
4. kmetijska faktorja:
 - a. podatki o vključenosti površin v GERK-e – prednostno se upošteva površine, ki so vključene v GERK-e, saj so to površine, kjer je zaradi zavez kmetov pri pridobivanju kmetijskih neposrednih plačil zagotovljena kmetijska obdelava,
 - b. podatki o ekološkem kmetovanju – prednostno so upoštevana območja, ki so vključena v ekološko pridelavo, saj se na teh območjih izvaja splošna okolju prijazna kmetijska obdelava (npr. brez mineralnih gnojil, zaščitnih sredstev);
5. turistični faktor:
 - a. Podatki o planinskih poteh – prednostno so upoštevana območja, ki ležijo v bližini planinskih poti (100-metrski pas ob poteh), saj so to območja ki predstavljajo večji potencial za turistično ponudbo kot sekundarni vir preživljanja domačinov - izvajalcev kmetijske dejavnosti;

6. infrastrukturni faktor:

- a. podatki o cestni infrastrukturi – prednostno so upoštevani travniki, ki ležijo v bližini prometnic (400 m od lokalnih, in 300 m od gozdnih ceste), saj so to območja, ki zaradi lažjega dostopa s kmetijsko mehanizacijo omogočajo lažjo kmetijsko obdelavo in bodo manj verjetno opuščena.

Slika 14: Zemljevid območij primernosti ohranjanja rastišč narcis

Zemljevid območij primernosti ohranjanja rastišč narcis prikazuje območja, kjer se pokriva kar največ zgoraj navedenih prostorskih kazalnikov, pri čemer so kot zelo primerna (very suitable) območja označena tista, kjer se pokriva najmanj 7 kazalnikov iz zgornjega nabora, s kategorijo bolj primerna (more suitable) so označena območja, kjer se pokriva 5 do 6 kazalnikov, kot primerna (suitable) pa so prikazana območja, kjer se prekrivajo 4 kazalniki.

Pri interpretaciji zemljevida je potrebno upoštevati časovno spremenljivost nekaterih podatkov, zato je ob morebitni rabi zemljevida v nekaj letih po njegovem nastanku potrebno izbrane kazalnike ponovno analizirati.

Slika 15: Polni razcvet narcis na vzhodnem delu Golice (foto: Klemen Klinar)

6. Ukrepi za obnovo in ohranitev (piše Klemen, ZRSVN pomaga, svetuje, predlaga)

6.1. Cilji

6.1.1 Splošni cilj

Splošni in glavni cilj lokalnega akcijskega načrta je zaščita in obnova biotske raznovrstnosti gorskih travnikov v Zahodnih Karavankah s poudarkom na ohranitvi rastišč gorske narcise. Pri doseganju tega cilja morajo biti aktivnosti posameznih deležnikov medsebojno usklajene ter enakovredno in v kompromisu upoštevane.

6.1.2 Operativni cilji

Za dosego splošnega cilja akcijski načrt zasleduje več operativnih ciljev, na podlagi katerih so kasneje oblikovani tudi ukrepi in njihove aktivnosti:

1. sprotno zbiranje podatkov o številčnosti, razširjenosti in stanju vrst in habitatov v obravnavanem delu Karavank,
2. sanacija degradiranih površin, vzpostavitev prvotnega stanja in preprečevanje nadaljnje degradacije rastišč,
3. ugotovitev prednosti, slabosti in javne podpore za vzpostavitev zavarovanega območja v Zahodnih Karavankah,
4. ohranitev potekajočega programa Ohranimo narcise in njegova nadgradnja,
5. kmetijska obdelava travnikov, ki ustreza potrebam vrst in habitatov, splošna obdelanost travnikov, ter preprečevanje zaraščanja,
6. žive in vzdrževane planine s trajnostnim upravljanjem pašnikov,
7. zmanjšan vpliv turizma na gorske travnike,
8. razbremenitev izrazitega viška turističnega obiska za zagotovitev zmerne, a stalnega obiska gostov,
9. pridobivanje finančnih virov za izvedbo ukrepov lokalnega akcijskega načrta ter sodelovanje s sorodnimi območji.

6.2. Predlagani ukrepi

Glede na tri osnovne skupine deležnikov, ki vplivajo na stanje gorskih travnikov, so tudi ukrepi, čeprav so njihovi učinki in področja delovanja kompleksni, razdeljeni v tri osnovne skupine:

- kmetijstvo,
- naravovarstvo,
- turizem.

Spodnji grafični prikazi strnjeno prikazujejo nabor ukrepov s konkretnimi aktivnostmi, ki so bili oblikovani in ovrednoteni na delavnici z deležniki, na kateri so bili prisotni tako lastniki zemljišč kot tudi predstavniki

javnih služb s področja kmetijstva, naravovarstva, turizma, predstavnik agrarne skupnosti, lokalnega turističnega društva in občinske uprave. V stolpcih »Pomembnost« in »Izvedljivost« več obarvanih simbolov pomeni večjo pomembnost aktivnosti in njeno lažjo izvedljivost.

6.2.1 Ukrepi in aktivnosti

Ukrepi N - naravovarstvo :

Spremljanje stanja populacij in habitatov			Ukrep N1
Cilj	zbirati ažurne podatke o številčnosti, razširjenosti in stanju vrst in habitatov v obravnavanem delu Karavank	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	N11: izvedba terenske raziskave z inventarizacijo rastišč narcis (tudi s pomočjo sodobne tehnologije – npr. kartiranje z droni)	★★★★☆	★★★★★
	N12: nadaljevanje monitoringa števila narcis v okviru projekta Ohranimo narcise in uspešnosti semenitve narcis na že vzpostavljenih lokacijah	★★★★☆	★★★★★
	N13: evidentiranje stanje drugih pomembnih rastlinskih in živalskih vrst na obravnavanem območju	★★★★☆	★★★★★
	N14: nadaljevanje spremljanja stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območju Natura 2000	★★★☆☆	★★★★★
	N15: podrobnejše raziskovanje biologije gorske narcise za lažje upravljanje rastišč	★★★☆☆	★★★★★
	N16: vzpostavitev mreže domačinov prostovoljcev za zbiranje podatkov o narcisah	★★★☆☆	★★★★★
Nosilec	Zavod RS za varstvo narave		
Sodelujoči	RAGOR, okoljevarstvene organizacije, domačini		
Ocenjena finančna vrednost	125.000 EUR za prihodnjih 6 let		

Obnovitev degradiranih površin			Ukrep N2
Cilj	sanacija degradiranih površin, vzpostavitev prvotnega stanja in preprečevanje nadaljnje degradacije rastišč	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	N21: zaprtje neuradnih pohodniških poti (npr. steza od Koče na Golici proti vzhodu)	★★★★☆	☼☼☼☼☼
	N22: sanacija rastišč s semenitvijo narcis po posegih v zemeljsko rušo (npr. aglomelioracije)	★★★★★	☼☼☼☼☼
	N23: ukrepi za preprečevanje erozije na območju planinskih in pohodniških poti (Španov vrh, Golica)	★★★★☆	☼☼☼☼☼
Nosilec	Zavod RS za varstvo narave		
Sodelujoči	planinska društva, lastniki zemljišč, okoljevarstvene organizacije, Zavod za šport Jesenice		
Ocenjena finančna vrednost	40.000 EUR za prihodnjih 6 let		

Regulacija prometa in usmerjanje turističnega obiska na območju gorskih travnikov			Ukrep N3
Cilj	zmanjšati pritiske prometa na občutljivo naravno okolje	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	N31: umirjanje prometa in usmerjanje turističnega obiska (ponovna vzpostavitev režima Med narcise z busom)	★★★★★	☼☼☼☼☼
	N32: postopna vzpostavitev območij brez obiska (mirne cone), območij z urejeno infrastrukturo za obisk (parkirišča, razgledišča, označitev zanimivih točk, naravne in kulturne dediščine ...), ter območij/tras za aktivno rekreacijo in tekmovanja (v soglasjih z lastniki in lokalnimi skupnostmi)	★★★★★	☼☼☼☼☼
	N33: splošno zaprtje gozdnih cest za splošno uporabo (cesta Križovec – sedlo Suha)	★☆☆☆☆	☼☼☼☼☼

	N34: regulacija in povečan nadzor nad vožnjo z motornimi vozili in neurejenim prenočevanjem v naravnem okolju (problematika kros motorjev, štirikolesnikov, motornih sani, džipov, avtodomov)	★★★★☆	★★★★★
	N35: zagotovitev parkirnih površin izven travnih površin	★★★★★	★★★★★
Nosilec	Občina Jesenice		
Sodelujoči	Zavod za gozdove, Inšpektorat za okolje, Zavod RS za varstvo narave, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, TIC Jesenice		
Ocenjena finančna vrednost	390.000 EUR za prihodnjih 6 let		

Preveritev razmer za vzpostavitev zavarovanega območja		Ukrep N4	
Cilj	ugotovitev smiselnosti in pripravljenosti za vzpostavitev zavarovanega območja v Zahodnih Karavankah	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	N41: analiza prednosti in slabosti razglasitve zavarovanega območja	★★★☆☆	★★★★★
Nosilec	Občina Jesenice		
Sodelujoči	Občina Kranjska Gora, krajevne skupnosti, lokalno prebivastvo), lokalna društva, Zavod RS za varstvo narave, Zavod za gozdove Slovenije, Kmetijsko-gozdarski zavod Kranj, agrarne skupnosti, lastniki zemljišč, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske		
Ocenjena finančna vrednost	40.000 EUR		

Ukrepi K - kmetijstvo :

Nadaljevanje in krepitev programa Ohranimo narcise			Ukrep K1
Cilj	ohranitev uspešno tekočega programa Ohranimo narcise in njegova nadgradnja	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	K11: nadaljevanje programa Ohranimo narcise	★★★★★	★★★★★
	K12: pridobivanje novih lastnikov in povečevanje površin, vključenih v program	★★★★★	★★★★★
	K13: razširitev programa na območje Občine Kranjska Gora	★★★★☆	★★★★★
	K14: aktivno sodelovanje in komunikacija z lastniki zemljišč, redna srečanja, priznanja za najbolj vestne lastnike	★★★★★	★★★★★
Nosilec	Razvojna agencija Zgornje Gorenjske		
Sodelujoči	Občina Jesenice, Zavod RS za varstvo narave, Občina Kranjska Gora, lastniki zemljišč		
Ocenjena finančna vrednost	190.000 EUR za prihodnjih 6 let		

Ohranjanje rastiščem primerne kmetijske obdelave			Ukrep K2
Cilj	kmetijska obdelava travnikov, ki ustreza potrebam vrst in habitatov, splošna obdelanost travnikov	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	K21: vzpodbujanje in vključevanje kmetov v intervencije Skupne kmetijske politike na področju varstva okolja in podnebja (IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP18 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, Shema za podnebje in okolje)	★★★★★	★★★★★
	K22: košnja gorskih travnikov, kjer je opuščena kmetijska obdelava, z namenom ohranjanja biodiverzitete	★★★★☆	★★★★★
	K23: uvajanje kmetijskih tehnologij in tehnike, ki omogoča obdelavo strmih travnikov	★★★★★	★★★★★

	K24: priprava specifičnih smernic za biotski pestrosti prijazne kmetijske prakse košnje in paše z osveščanjem kmetov	★ ★ ★ ☆ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K25: vzpodbujanje in sofinanciranje tradicionalnih kmetijskih praks (npr. obdevanje kozolcev)	★ ★ ★ ★ ★	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K26: priprava programov in priporočil za male lastnike (npr. lastnike vikendov)	★ ★ ★ ★ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
Nosilec	Kmetijsko-gozdarski zavod Kranj		
Sodelujoči	lastniki zemljišč, agrarne skupnosti, Občina Jesenice		
Ocenjena finančna vrednost	150.000 EUR za prihodnjih 6 let V finančno oceno niso vključeni zasebni nakupi specialne kmetijske mehanizacije, saj interes za nakup takšne opreme vseh lastnikov zemljišč ni znan.		

Ohranjanje planinske paše		Ukrep K3	
Cilj	žive in vzdrževane planine s trajnostnim upravljanjem pašnikov	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	K31: uvajanje sodobnih pašnih tehnologij za lažji nadzor na pašno živino (npr. GPS ovratnice)	★ ★ ★ ★ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K32: izobraževanje pastirjev o delu na planinah (tako s kmetijskega kot tudi z naravovarstvenega vidika)	★ ★ ★ ☆ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K33: skrb za zadostno vodooskrbo na planinah	★ ★ ★ ★ ★	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K34: ohranjanje pašnih površin in preprečevanje zaraščanja ali preobremenjevanja pašnikov	★ ★ ★ ☆ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K35: vzdrževanje planinske infrastrukture za sodobnim časom primerno delo kmetov in pastirjev	★ ★ ★ ★ ★	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
	K36: razvoj dodatnih dejavnosti na planinah in kmetijah (npr. ponudba izdelkov, oskrba obiskovalcev, razvoj doživljanja planin - v povezavi s turizmom, zdravilstvom)	★ ★ ★ ★ ☆	🌸 🌸 🌸 🌸 🌸
Nosilec	agrarne skupnosti		
Sodelujoči	Kmetijsko-gozdarski zavod Kranj, kmeti, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, Občina Jesenice		
Ocenjena finančna vrednost	220.000 EUR za prihodnjih 6 let V finančno oceno niso vključene investicije agrarnih skupnosti.		

Ukrepi T - Turizem

Osveščanje obiskovalcev o pomenu biodiverzitete in odnosu do gorskih travnikov			Ukrep T1
Cilj	zmanjšanje vpliva turizma na gorske travnike	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	T11: izobraževalne kampanje in tematsko vodeni izleti	★ ★ ★ ☆ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T12: informativni materiali o pomenu narcis in potrebah njene zaščite	★ ★ ★ ★ ★	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T13: informacijska točka/interpretacijski center o biodiverziteti in naravni lepoti Karavank s poudarkom na narcisi	★ ★ ★ ☆ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T14: služba terenskih »varuhov« narcis	★ ★ ★ ★ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T15: ozaveščanje in vzgoja o primernih načinih obiska (spoštovanje narave in lastnine)	★ ★ ★ ★ ★	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
Nosilec	TIC Jesenice		
Sodelujoči	Občina Jesenice, Turistično društvo Golica, Planinsko društvo Jesenice, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, Zavod za varstvo narave		
Ocenjena finančna vrednost	130.000 EUR za prihodnjih 6 let		

Desezonalizacija turističnega obiska			Ukrep T2
Cilj	razbremenitev izrazitega viška turističnega obiska za zagotovitev zmerne, a stalnega obiska gostov	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	T21: identifikacija drugih nosilcev identitete lokalnega prebivalstva za razvoj turistične ponudbe v času izven cvetenja narcis	★ ★ ☆ ☆ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T22: vzpostavitev programov in ponudbe izven časa cvetenja narcis	★ ★ ★ ★ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿
	T23: rešitve za predstavitev narcis tudi izven sezone cvetenja	★ ★ ★ ★ ☆	✿ ✿ ✿ ✿ ✿

Nosilec	TIC Jesenice
Sodelujoči	Občina Jesenice, Turistično društvo Golica, Planinsko društvo Jesenice, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, lokalni turistični ponudniki
Ocenjena finančna vrednost	210.000 EUR za prihodnjih 6 let

Ukrepi H - Horizontalni ukrepi

Pridobivanje finančnih virov in povezovanje			Ukrep H1
Cilj	pridobivanje finančnih virov za izvedbo ukrepov lokalnega akcijskega načrta ter sodelovanje s sorodnimi območji	Pomembnost	Izvedljivost
Aktivnosti	H11: spremljanje razpisov EU in prijava projektov na razpise	★★★★★	☼☼☼☼☼
	H12: sodelovanje, povezovanje in izmenjava izkušenj na vseh ravneh deležnikov z območji, kjer rastejo narcise (Koroška, Ausseerland, Valbelluna)	★★★☆☆	☼☼☼☼☼
	H13: povezovanje z okoliškimi turističnimi kraji (npr. vključitev v program Festivala alpskega cvetja)	★★★☆☆	☼☼☼☼☼
	H14: povezovanje in sodelovanje deležnikov v prostoru za usklajeno upravljanje gorskih travnikov (kmetje – turistični delavci – lokalno prebivalstvo – naravovarstveniki)	★★★★★	☼☼☼☼☼
Nosilec	BSC Kranj		
Sodelujoči	Občina Jesenice, TIC Jesenice, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, Zavod RS za varstvo narave, Turistično društvo Golica		
Ocenjena finančna vrednost	80.000 EUR za prihodnjih 6 let		

6.2.2 Priporočila za izvedbo aktivnosti

Na podlagi že izvedenih in trenutno tekočih aktivnosti, posvečenim ohranjanju in obnovi rastišč narcis na območju Zahodnih Karavank, in izkušenj ostalih deležnikov, ki so jih izpostavili na skupni delavnici pri oblikovanju in vrednotenju ukrepov, je potrebno pri izvedbi ukrepov upoštevati oziroma izvajati:

- aktivno sodelovanje s kmeti in jih še dodatno vzpodbujati k ohranjanju obdelave travnikov, tudi bolj odročnih in strmejših;
- poudarjanje kmetov kot tistih, ki so ključni za ohranjanje rastišč narcis – gradnja zavesti in ponosa med kmeti;
- več posluha za kmete pri prilagajanju zahtev (datumov za pričetek košnje glede na sezonski potek cvetenja narcis);
- razumevanje, da se tudi kmetijstvo razvija in za to potrebuje ustrezne pogoje in infrastrukturo (npr. poti do planinskih pašnikov) – ne smemo pričakovati, da bo kmetijstvo ostalo v časovni kapsuli zaradi narcis in biotske pestrosti,
- gradnja identitete lokalnega prebivalstva, vključno s kmeti, na narcisi, kar bo okrepilo zavedanje in ponos na to naravno vrednoto,
- stalna komunikacija z deležniki, ki zagotovi sprotno reševanje težav in sklepanje kompromisov pred nastankom konflikta,
- celostna obravnava celotnega območja, da odprava težave na enem mestu ne odpre težave drugje,
- redno seznanjanje javnosti z razmerami, aktivnostmi, rezultati za večjo dovzetnost lokalnega prebivalstva za temo.

6.2.3 Climate change considerations

Narcise in njihova rastišča oziroma habitatni tipi, na katerih uspevajo, so brez dvoma lahko močno podvržena spremenjenim podnebnim razmeram, tako neposredno zaradi spremenjenih ekoloških razmer, kot posredno zaradi njihovega vpliva na rabo teh površin (na kmetijstvo, pašništvo).

Prve posledice sprememb podnebja se na obravnavanem območju nakazujejo s spreminjanjem nekaterih vremenskih vzorcev. Že nekaj let zapored topli pomladi (izrazito v marcu ali aprilu) sledi haden in deževen maj. S temperaturnimi in padavinskimi rekordi se potrjujejo domneve o povečevanju skrajnih vremenskih dogodkov: temperaturni ekstrem je bil zabeležen v juniju 2025, ekstremna dolžina sončnega obsevanja v aprilu 2021, padavinski ekstremi v maksimalni količini padavin so bili evidentirani v letu 2023, suša pa v letu 2024.

Vpliv na rastišča narcis je bil opažen v obliki spomladanskih pozeh po prezgodnjem razvoju narcis in deževnem vremenu v času cvetenja (onemogočeno oprashvanje). Glede na ohranjen način paše je drastičen upad metulja Lorkovičevega rjavča (*Erebia calcaria*) na južnih pobočjih Golice lahko posledica spremenjenih vremenskih pogojev, a raziskave niso narejene, zato to ostaja domneva.

Pomikanje drevesne in gozdne meje proti grebenu Karavank lahko pomeni dodaten pritisk na pašnike zaradi njihovega pospešenega zaraščanja in potrebo po več oziroma večjih aktivnostih za preprečevanje zaraščanja. Posamezne, za vozila nedostopne pašnike, lahko ogrozi suša oziroma pomanjkanje vode za napajanje živali, sama suša pa spremeni ekološke pogoje in spreminjanje rastišč oziroma habitatnih tipov.

Vpliv podnebnih sprememb bo zato obvezen del rednega monitoringa številčnosti narcis in drugih potekajočih in občasnih monitoringov.

6.3. Območja izvedbe aktivnosti

Ukrepi in njihove aktivnosti glede na prostorski obseg lahko ločimo na tiste, ki rešujejo specifično problematiko na konkretnem zemljišču in tiste, katerih izvedba je smiselna oz. potrebna na celotnem območju akcijskega načrta. V spodnji tabeli so opredeljena območja, primerna za izvedbo posamezne aktivnosti. Pri aktivnostih, ki se ukvarjajo s posegi na rastišča narcis, je večkrat smiselna prednostna obravnava območij, ki so bili z analizo prostorskih podatkov prepoznana kot najbolj primerna za ohranjanje rastišč narcis (slika 13).

N1 Spremljanje stanja populacij in habitatov	Območje izvedbe
N11: izvedba terenske raziskave z inventarizacijo rastišč narcis (tudi s pomočjo sodobne tehnologije – npr. kartiranje z droni)	travniki na celotnem območju akcijskega načrta
N12: nadaljevanje monitoringa števila narcis v okviru projekta Ohranimo narcise in uspešnosti semenitve narcis na že vzpostavljenih lokacijah	že določenih 10 točk za monitoring števila narcis (3x Plavški Rovt, 2x Javorniški Rovt, 2x Lipene, 2x Planina pod Golico, 1x Golica) in 3 testna polja za spremljanje semenjenja narcis (Lipene, Planina pod Golico in Pusti rovt)
N13: evidentiranje stanja drugih pomembnih rastlinskih in živalskih vrst na obravnavanem območju	celotno območje akcijskega načrta
N14: nadaljevanje spremljanja stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območju Natura 2000	območja Natura 2000 znotraj območja akcijskega načrta
N15: podrobnejše raziskovanje biologije gorske narcise za lažje upravljanje rastišč	travniki na celotnem območju akcijskega načrta
N16: vzpostavitev mreže domačinov prostovoljcev za zbiranje podatkov o narcisah	celotno območje akcijskega načrta
N2 Obnovitev degradiranih površin	
N21: zaprtje neuradnih pohodniških poti (npr. steza od Koče na Golici proti vzhodu)	steza Mala Golica - Koča na Golici
N22: sanacija rastišč s semenitvijo narcis po posegih v zemeljsko rušo (npr. aglomelioracije)	območja se identificira sproti glede na morebitne posege v prostor za potrebe infrastruktura li kmetijstva
N23: ukrepi za preprečevanje erozije na območju planinskih in pohodniških poti (Španov vrh, Golica)	Španov vrh, vrhnji del, Golica (odsek Koča na Golici - vrh Golice), Dovška Baba (odsek pastirska koča na Dovški Rožci - vrh Dovške Babe)
N3 Regulacija prometa in usmerjanje turističnega obiska na območju gorskih travnikov	

N31: umirjanje prometa in usmerjanje turističnega obiska (ponovna vzpostavitev režima Med narcise z busom)	relaciji Jesenice - Planina pod Golico in Jesenice - Javorniški Rovt (Pristava)
N32: postopna vzpostavitev območij brez obiska (mirne cone), območij z urejeno infrastrukturo za obisk (parkirišča, razgledišča, označitev zanimivih točk, naravne in kulturne dediščine ...), ter območij/tras za aktivno rekreacijo in tekmovanja (v soglasjih z lastniki in lokalnimi skupnostmi)	celotno območje akcijskega načrta
N33: splošno zaprtje gozdnih cest za splošno uporabo (cesta Križovec - sedlo Suha)	gozdna cesta Križovec - sedlo Suha
N34: regulacija in povečan nadzor nad vožnjo z motornimi vozili in neurejenim prenočevanjem v naravnem okolju (problematika kros motorjev, štirikolesnikov, motornih sani, džipov, avtodomov)	celotno območje akcijskega načrta
N35: zagotovitev parkirnih površin izven travnih površin	območje naselij Planina pod Golico in Javorniški Rovt
N4 Preveritev razmer za vzpostavitev zavarovanega območja	
N41: analiza prednosti in slabosti razglasitve zavarovanega območja	celotno območje akcijskega načrta z okolico
K1 Nadaljevanje in krepitev programa Ohranimo narcise	
K11: nadaljevanje programa Ohranimo narcise	celotno območje akcijskega načrta
K12: pridobivanje novih lastnikov in povečevanje površin, vključenih v program	celotno območje akcijskega načrta, pri čemer se prednostno obravnava zemljišča po zemljevidu območij primernosti ohranjanja rastišč narcis
K13: razširitev programa na območje Občine Kranjska Gora	območje akcijskega načrta, ki leži v občini Kranjska Gora (območje Ravne, Visoke, Gorelše)
K14: aktivno sodelovanje in komunikacija z lastniki zemljišč, redna srečanja, priznanja za najbolj vestne lastnike	celotno območje akcijskega načrta
K2 Ohranjanje rastiščem primerne kmetijske obdelave	
K21: vzpodbujanje in vključevanje kmetov v intervencije Skupne kmetijske politike na področju varstva okolja in podnebja (IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP18 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, Shema za podnebje in okolje)	celotno območje akcijskega načrta
K22: košnja gorskih travnikov, kjer je opuščena kmetijska obdelava, z namenom ohranjanja biodiverzitete	travniki na celotnem območju akcijskega načrta, pri čemer se prednostno obravnava zemljišča po zemljevidu območij primernosti ohranjanja rastišč narcis

K23: uvajanje kmetijskih tehnologij in tehnike, ki omogoča obdelavo strmih travnikov	travniki na celotnem območju akcijskega načrta, pri čemer se prednostno obravnava zemljišča po zemljevidu območij primernosti ohranjanja rastišč narcis
K24: priprava specifičnih smernic za biotski pestrosti prijazne kmetijske prakse košnje in paše z osveščanjem kmetov	celotno območje akcijskega načrta
K25: vzpodbujanje in sofinanciranje tradicionalnih kmetijskih praks (npr. obdevanje kozolcev)	travniki na celotnem območju akcijskega načrta, pri čemer se prednostno obravnava zemljišča po zemljevidu območij primernosti ohranjanja rastišč narcis
K26: priprava programov in priporočil za male lastnike (npr. lastnike vikendov)	celotno območje akcijskega načrta
K3 Ohranjanje planinske paše	
K31: uvajanje sodobnih pašnih tehnologij za lažji nadzor na pašno živino (npr. GPS ovratnice)	planine na celotnem območju akcijskega načrta (Dovška Rožca, Hrušičanska planina, Jeseniška planina, Golica, Kočna, Belska planina, Pusti Rovt)
K32: izobraževanje pastirjev o delu na planinah (tako s kmetijskega kot tudi z naravovarstvenega vidika)	
K33: skrb za zadostno vodooskrbo na planinah	
K34: ohranjanje pašnih površin in preprečevanje zaraščanja ali preobremenjevanja pašnikov	
K35: vzdrževanje planinske infrastrukture za sodobnim časom primerno delo kmetov in pastirjev	
K36: razvoj dodatnih dejavnosti na planinah in kmetijah (npr. ponudba izdelkov, oskrba obiskovalcev, razvoj doživljanja planin – v povezavi s turizmom, zdravilstvom)	
T1 Osveščanje obiskovalcev o pomenu biodiverzitete in odnosu do gorskih travnikov	
T11: izobraževalne kampanje in tematsko vodeni izleti	celotno območje akcijskega načrta
T12: informativni materiali o pomenu narcis in potrebah njene zaščite	celotno območje akcijskega načrta
T13: informacijska točka/interpretacijski center o biodiverziteti in naravni lepoti Karavank s poudarkom na narcisi	območje Planine pod Golico
T14: služba terenskih »varuhov« narcis	loakcije na najbolj frekventnih mestih obiska narcisnih travnikov (Plavški Rovt, Planina pod Golico, Javorniški Rovt)

T15: ozaveščanje in vzgoja o primernih načinih obiska (spoštovanje narave in lastnine)	celotno območje akcijskega načrta
T2 Desezonalizacija turističnega obiska	
T21: identifikacija drugih nosilcev identitete lokalnega prebivalstva za razvoj turistične ponudbe v času izven cvetenja narcis	celotno območje akcijskega načrta
T22: vzpostavitev programov in ponudbe izven časa cvetenja narcis	
T23: rešitve za predstavitev narcis tudi izven sezone cvetenja	

7. Strategija izvedbe

7.1. Vključevanje deležnikov

Za uspešno izvedbo predvidenih ukrepov in njihovih aktivnosti je ključna pravočasna vključitev in medsebojno sodelovanje vseh deležnikov. Nekatera področja oz. skupine deležnikov se namreč pri upravljanju rastišč narcis in gorskih travnikov včasih v nasprotujočih si pozicijah, pri čemer je potrebno iskanje kompromisov in rešitev, ki zagotavljajo zadovoljstvo vseh vključenih. S tem namenom je ključna stalna in ažurna komunikacija z vsemi relevantnimi skupinami deležnikov ter njihova vključitev od prvih korakov načrtovanja do izvedbe in spremljanja uspešnosti aktivnosti oziroma ukrepov.

Ključni deležniki in njihova vloga

- **Lokalne skupnosti (krajevne skupnosti) in prebivalci:** So ključni za dolgoročno ohranjanje rastišč, saj živijo v njihovi neposredni bližini in imajo dragoceno lokalno znanje, njihov pozitiven odnos do obravnavanih naravnih vrednot pa je ključen za vzpostavitev splošnega pozitivnega javnega odnosa do narave. Vključevanje lokalnih skupnosti in lokalnega prebivalstva poteka preko splošne vključenosti na sestankih, delavnicah in podobnih dogodkih ukrepov (npr. aktivnosti N41, H14) kot do konkretnega sodelovanja pri monitoringu (aktivnost N16) ali prostovoljnih aktivnostih pri osveščanju obiskovalcev (aktivnost T14). Vključevanje lokalnega prebivalstva v aktivnosti je pomembno tudi zaradi učinka povečevanja občutek odgovornosti za domače okolje in ponosa nanj.
- **Lastniki zemljišč:** Velik del rastišč narcis je v zasebni lasti, zato je ključnega pomena vzpostavitev odprtega dialoga in sodelovanja z lastniki zemljišč, saj je že sama izvedba ukrepov in njihovih aktivnosti pogojena s soglasjem lastnikov (npr. vse aktivnosti ukrepov N1, N2 in N3). To sodelovanje in pripravljenost prispevanja lastnikov k ohranitvi in obnovi rastišč lahko okrepijo finančne spodbude za ohranjanje rastišč (npr. program Ohranimo – ukrep K1), pomoč pri uveljavljanju sredstev za naravovarstvene ukrepe (aktivnost K21) in priporočila ter svetovanje pri ustreznem upravljanju in kmetijski obdelavi rastišč, prilagojenima ohranjanju narcis in biotske pestrosti nasploh (aktivnosti K22-K26). Kot specifični del lastnikov zemljišč so v proces ohranjanja rastišč vključene tudi agrarne in pašne skupnosti, ki upravljajo z višje ležečimi pašniki in planinami (ukrep K3).
- **Turistične organizacije in ponudniki:** Rastišča narcis so lahko pomembna turistična atrakcija, zato je sodelovanje s turističnimi delavci (TIC Jesenice, Turistično društvo Golica) in turističnimi ponudniki (zasebni ponudniki, turistično društvo Golica) ključno za uravnotežen in okolju prijazen razvoj turizma. Pomembno je ozaveščanje o pomenu rastišč in biotske pestrosti, odnosu do narave ter zasebnih zemljišč (ukrep T1), usmerjanje in blaženje negativnih vplivov prometa (aktivnosti N31, N33, N34 in N35), usmerjanje obiska znotraj viška sezone in krepitev dejavnosti izven sezone (aktivnosti N32, T22 in T23), razvoj novih produktov (aktivnosti K36, T21 in T22) ter splošno povezovanje in izmenjava izkušenj z okoliškimi in sorodnimi turističnimi cilji (aktivnosti H12 in H13). V določenimeri sodelujejo tudi pri sanaciji od turizma degradiranih površin (aktivnosti N21 in N23). Zaradi izrazitega viška turističnega obiska v času cvetenja narcis in s tem povezanega velikega pritiska na okolje v zelo kratkem času je ključno sodelovanje turističnega sektorja pri izvedbi ostalih aktivnosti in rednemu dialogu z ostalimi deležniki.
- **Naravovarstvene organizacije in strokovnjaki:** Ključna organizacija v tem sklopu deležnikov je Zavod RS za varstvo narave, glede na interes pa se vključi tudi neprofitne naravovarstvene organizacije. Ti deležniki zagotavljajo in praktično nadgrajujejo strokovno znanje o ekologiji narcis ter izvajajo monitoring (ukrep N1), bdijo nad sanacijo in obnovo degradiranih rastišč (ukrep N2)

sodelujejo pri izvedbi ukrepov in aktivnosti za ohranjanje kmetijske obdelave (ukrepi K1-K3). Pri vseh ukrepih imajo splošno nadzorno-svetovalno vlogo, ki skrbi za naravovarstveno korektno izvedbo z upoštevanjem želja in potreb drugih skupin deležnikov.

- **Javne službe:** kmetijsko-svetovalna služba, javne inšpekcijske službe, Zavod za gozdove Slovenije so odgovorne za strokovno podporo specifičnim skupinam deležnikov (ukrepa K2 in K3, aktivnost N32) ter nadzor in implementacijo omejitev (aktivnosti N33 in N34), ki prispevajo k uspešnemu upravljanju rastišč in hkrati zadovoljstvu lokalnih deležnikov (lastnikov zemljišč, domačinov). Njihova vključenost je ključna pri specifičnih aktivnostih, ki posegajo v zakonske pristojnosti vključenih javnih služb.
- **Lokalna samouprava in razvojne agencije:** območje akcijskega načrta pokrivata občina Jesenice in občina Kranjska Gora, pri čemer večina rastišč leži v občini Jesenice. Občina Jesenice že igra ključno vlogo pri ohranjanju narcis, saj so projekti in aktivnosti usmerjena v trajnostno ohranjanje naravne dediščine in razvoj turizma, ki spoštuje okolje. Ključno je nadaljnje podpiranje že uveljavljenih programov (ukrep K1), razvoj in izpopolnjevanje projektov, ki že tečejo (ukrep N3), ter podpora in sodelovanje pri ostalih aktivnostih tega akcijskega načrta. Vloga občin in razvojnih agencij je pomembna tudi pri usmerjanju sredstev občinskih, regijskih razpisov na področju turizma, naravovarstva in kmetijstva za izvedbo aktivnosti ali nakup opreme, ki prispevajo k doseganju ciljev načrta (npr. aktivnosti K23, K25, K35, K36, ukrep T2), in iskanju virov financiranja za izvedbo projektov, ki neposredno ali posredno izpolnjujejo opredeljene ukrepe in aktivnosti tega akcijskega načrta (aktivnost H11). Ta skupina deležnikov prevzema tudi nosilno vlogo pri povezovanju in prenosu znanj in izkušenj (aktivnosti H12-H14).

Vključevanje deležnikov ni le formalnost, ampak je ključnega pomena za vzpostavitev zaupanja, spodbujanje sodelovanja in zagotavljanje trajnostnega upravljanja rastišč narcis.

Slika 16: Lastniki so na srečanjih izrazili željo po rednih srečanjih in praktičnih prikazih, na fotografiji prikaz košnje z daljinsko vodenno kosilnico v okviru projekta ReCo julija 2024 v Planini pod Golico (foto: Veronika Perko)

7.2. Analiza tveganj

Pri načrtovanju in izvedbi ukrepov ter njihovih aktivnosti se je potrebno zavedati določenih tveganj, ki izhajajo iz kompleksnosti dejanj in vključenega velikega števila deležnikov z različnimi interesi. Vnaprejšnje poznavanje morebitnih tveganj lahko izvajalcem projektov pomaga pri izogibanju in blaženju posledic teh negativnih vplivov. Širše tveganja lahko razdelimo v sledeče skupine:

Tehnična tveganja:

Tehnična tveganja predstavljajo specifične razmere in morebitne ovire tehnične narave pri izvedbi aktivnosti. V naboru aktivnosti akcijskega načrta so bile prepoznane sledeče:

- Aktivnost N11: pri izvedbi ažurnega popisa rastišč s sodobno tehnologijo, npr. droni, je potrebna velika previdnost in skrbna preverba metodologije dela, da bodo rezultati uporabni in kvalitetni.
- Aktivnosti N21 in N23: pri načrtovanju sanacije degradiranih površin je potrebno uporabiti ustrezne tehnične ukrepe, ki bodo na strmih pobočjih preprečevali erozijo tal in bodo učinkovita z vidika preprečevanja nadaljnjega dostopa obiskovalcev na neželena območja.
- Aktivnost N35: v primeru nadaljnjega urejanja prometa znotraj vasi pod Golico predstavlja tveganje pomanjkanje ustreznih parkirnih površin v času viška obiska, saj se trenutno za parkiranje uporablja travnik, ki jih hkrati tudi rastišče narcis.
- Aktivnost K22: pri uvajanju sodobne kmetijske mehanizacije se pojavlja tveganje učinkovitosti te mehanizacije na izredno strmih in predvsem neravnih površinah, kjer se nahajajo rastišča narcis (prikaz košnje z daljinsko vodenno kosilnico je pokazal na nekaj slabosti – največje naklone pokosi le kosilnica z zobatimi kolesi, višina odkosa trave je za pridobivanje sena previsoka).
- Aktivnost T13: glede na obstoječo javno infrastrukturo je potreben dober premislek, kje bi interpretacijski center lahko bil. Pri umeščanju takšnega centra je potrebno upoštevati bližino uveljavljenih turističnih tokov in prometni režim v času cvetenja narcis.

Socialna tveganja:

To skupino tveganj je težko pripisati specifičnemu ukrepu ali aktivnosti, saj so ta tveganja prisotna v vseh ukrepih. V večini primerov gre za tveganja za uspešnost izvedbe, ki izvirajo iz različnih interesov in zahtev specifičnih deležnikov in lahko rezultirajo v konfliktih med posameznimi skupinami. Zato je, kot že večkrat poudarjeno v tem dokumentu, ključno načrtovanje in izvedba aktivnosti v sodelovanju in iskanju rešitev, usklajenih z vsemi relevantnimi deležniki.

Glede na izkušnje so tveganja največja v sledečih relacijah:

- Kmetijstvo – turizem: izredno visok turistični obisk v času cvetenja povzroča velik pritisk na rastišča narcis. Ker je večina rastišč v zasebni lasti, obiskovalci pa večkrat prekoračijo mejo dovoljenega pri spoštovanju zasebne lastnine, pri lastnikih to povzroča slabo voljo, konflikte z obiskovalci ter splošno nenaklonjenost turizmu. Zato so potrebne tudi aktivnosti, ki obiskovalce izobrazijo in osvestijo o spoštovanju narave in lastnine (ukrep T1).
- Kmetijstvo – naravovarstvo: kmetijska dejavnost sledi napredku in s svojimi posegi večkrat doseže ali preseže rob sprejemljivega z vidika naravovarstva. Ta tveganja za neuspele aktivnosti bodo odpravljena z rednim kontaktom med obema stranema ter razumevanjem potreb sodobnega kmetijstva s strani naravovarstvenih institucij na eni ter spoštovanjem pogojev naravovarstva s strani kmetijstva na drugi strani. Predvsem posegi na najvišjem delu obravnavanega dela Karavak, na planinah (npr. ukrepi za lažji dostop na planin, vodooskrbo na planinah, vzdrževanje pastirskih koč) morajo biti načrtovani skupaj in dorečeni v medsebojnem razumevanju.

Ekonomska tveganja:

Ekonomska tveganja so kot socialna tveganja prisotna pri vseh ukrepih. Pri določenih aktivnostih so ta manjša, saj se zanje že zagotavlja finančni vir (npr. financiranje programa Ohranimo narcise, urejanje prometa v času cvetenja narcis že zagotavlja Občina Jesenice), za nekatera so na voljo sredstva na rednih

razpisih (npr. sofinanciranje nakupa kmetijske mehanizacije, razvoj dejavnosti na kmetijah ali planinah preko razpisa Občine Jesenice za kmetijstvo, prijave na intervencije Skupne kmetijske politike na področju varstva okolja in podnebja), medtem ko je za ostale aktivnosti potrebno iskanje virov preko razpisov evropskih ali nacionalnih programov.

Regulativna tveganja:

Izvajanje kmetijske dejavnosti je odvisno od več regulatornih sistemov. V Sloveniji pomembno vlogo igra SKOP – Slovenski kmetijsko okoljski program, ki z različnimi regulatornimi in finančnimi spodbudami vpliva na kmetijstvo. Program je odvisen od evropske zakonodaje (Skupna kmetijska politika EU) in finančnih sredstev, se spreminja in na ta način v določenem obdobju pomeni spodbudo, ob spremembi pa otežitev kmetovanja. Pozornost je treba nameniti navzkrižni skladnosti in preprečevanju dvojnega financiranja za enake/iste aktivnosti. S tem namenom je treba ustrezno in pravočasno v izvajanje aktivnosti vključiti Kmetijsko gozdarski zavod Slovenije kot strokovno inštitucijo s področja kmetijstva ter za nekatere aktivnosti Zavod za gozdove in druge strokovne inštitucije.

Načrtovanje in izvedba poseganj za izboljšanje pogojev za kmetovanje (npr. Za oskrbo z vodo, dostop do kmetijskih površin) lahko zahteva pridobitev različnih finančno zahtevnih dokumentacij (projektne dokumentacije, elaborate ipd., katerih namen je pozitiven, a so finančno zahtevna.

Zaradi razdrobljenosti lastništva gradnja dostopnih povezav do kmetijskih površin zahteva pridobitev mnogo soglasij lastnikov, kar povečuje tveganje ne izvedbe. Pred načrtovanjem izvedbe ukrepov je treba seznaniti in pridobiti soglasja lastnikov.

Neažurnost nekaterih prostorskih načrtov lahko onemogoča aktivnosti preprečevanja ali odprave zaraščanja, pridobitev soglasij je v takem primeru nemogoča, ažuriranje prostorskih načrtov pa dolgotrajno. Pred načrtovanjem del je treba v prostorskih ali sektorskih načrtih preveriti, če namembnost zemljišč ustreza načrtovanim aktivnostim: npr. V občinskem prostorskem načrtu in gozdnogospodarskem načrtu.

Z vidika ohranjanja rastišč narcis in osnovnega cilja tega akcijskega načrta največje tveganje predstavlja zmanjševanje rastišč, pri čemer govorimo o razvoju kmetijske obdelave v dve nasprotni smeri:

1. Ekstenzivna smer – njej so podvrženi strmejši, višje ležeči in težje dostopni travniki, pa tudi travniki kmetij z negotovo prihodnostjo, in vodi v:
 - a) opustitev košnje travnikov, ki se jih nato uporablja izključno za pašo,
 - b) popolno opustitev kmetijske rabe, katere rezultat je zaraščanje travnikov.

Slika 17: Primer ostre meje med travnikom z ustrezno kmetijsko obdelavo in travnikom, kjer se spomladi pasejo ovce (foto: Klemen Klinar)

2. Intenzivna smer – na travnikih, primernejših za kmetijsko rabo – položnejši, nižje ležeči in s kmetijsko mehanizacijo dostopni travniki (ter travniki večjih tržno usmerjenih kmetij), ki onemogočajo popoln razvojni cikel rastlinskih (še posebej zaščitene) vrst in splošno šibijo biotsko pestrost travnikov :

- a) prezgodno košnjo,
- b) spomladansko pašo,
- c) sodobnimi kmetijskimi tehnikami (baliranje).

7.3. Skladnost s politikami, strategijami in zakonodajo

Načrtovane aktivnosti so skladne s programi, strategijami in drugimi načrti s ključnima področjima: kmetijstvo in varstvo narave.

Aktivnosti so identične ukrepom, ki jih predvideva veljavni Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2023 – 2028, katerega osnova sta Direktiva EU o habitatih in Direktiva EU o pticah. Program je potrdila Vlada Republike Slovenije in je obvezno izhodišče za vse načrtovane aktivnosti na Natura območjih v Sloveniji. Iz tega razloga se ne pričakuje težav pri pridobivanju naravovarstvenega soglasja.

Aktivnosti so skladne z Nacionalnim programom varstva okolja <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1999-01-3953> in s tem s Konvencijo o biološki raznovrstnosti. Program vključuje aktivnosti za ohranjanje tradicionalnega kmetovanja, ki imajo izreden pomen pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. Opuščanje kmetijske rabe na nekaterih območjih (kraške košenice in pašniki, visokogorski pašniki in intenzifikacija kmetijske proizvodnje), spreminja videz krajine in biotsko raznovrstnost (izginjanje mokrotnih in suhih travnišč).

Celotni načrt in tudi posamezne v njem načrtovane posege ni treba preveriti v postopku celovite presoje vplivov na okolje, med njimi tudi ni načrtovanih posegov, ki bi bili podvrženi presoji vplivov na okolje za pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja. Je pa za nekatere aktivnosti treba pridobiti naravovarstveno soglasje Ministrstva za naravne vire in prostor, na območju Natura 2000 tudi dovoljenje za poseg v naravo.

7.4. Komunikacija z javnostjo

Učinkovita komunikacija je bistvenega pomena za uspeh vsakega projekta. Z vključevanjem deležnikov in javnosti lahko vodje projektov pridobijo podporo za projekt, obravnavajo pomisleke in zagotovijo, da je projekt skladen s potrebami in željami skupnosti.

Javna podpora lahko pomaga zagotoviti financiranje, dovoljenja in dostop do zemljišč. Odprta in učinkovita komunikacija prispeva k sprotni obravnavi pomislekov pri izvedbi ter gradi zaupanje in odgovornost med deležniki.

Za okolje, ki ga pokriva akcijski načrt, so lokalno značilni načini splošnega obveščanja javnosti:

Vrsta medija	Naziv	Pokrivanje	Naklada	Periodičnost	Spletni vir
tiskani časopis	Jeseniške novice	občina Jesenice	cca. 26000	vsak 2. teden	Povezava
spletna stran	Občina Jesenice	Svetovni splet	/	Stalno	Povezava
Spletna stran	Visit Jesenice	Svetovni splet	/	Stalno	Povezava
Facebook	Občina Jesenice	Svetovni splet	7100 sledilcev (stanje 23. 7. 2025)	Stalno	Povezava
Facebook	Visit Jesenice	Svetovni splet	3100 sledilcev (stanje 23. 7. 2025)	stalno	Povezava
Facebook	Turistično društvo Golica	Svetovni splet	4000 sledilcev (stanje 23. 7. 2025)	stalno	Povezava
Radio	Radio Triglav	Območje Zgornje Gorenjske	/	Stalno (informativna oddaja Danes pod Triglavom)	Povezava
Časopis	Gorenjski glas	Območje Gorenjske	cca. 17000	2. tedensko	Povezava

Zgoraj naštetih so le ključni mediji za komunikacijo z lokalnim prebivalstvom. V primeru izvedbe kakršnega koli projekta naj nosilci in ostali vključeni oblikujejo komunikacijski načrt, ki bo predvidel predvidene ciljne publike in s tem tudi obseg in način komunikacije. Vanj naj bodo vključeni tako klasični komunikacijski kanali (časopis, radio, televizija) kot tudi sodobni (družbena omrežja, splet).

7.5. Financiranje

Aksijski načrt zajema ukrepe s širokim in vsebinsko pestrim naborom aktivnosti, zato so tudi finančni viri za njihovo (so)financiranje široki. Nekatere aktivnosti, ki že uspešno tečejo in akcijski načrt predvideva njihovo nadaljevanje in nadgradnjo, imajo trenutni finančni vir že zagotovljen (npr. program Ohranimo narcise, monitoring števila narcis), medtem ko večina aktivnosti nima zagotovljenih finančnih virov.

Program LIFE

Glavni vir financiranja okoljevarstvenih projektov v EU, vključno z ohranjanjem biotske raznovrstnosti, je [program LIFE](#). To je največji evropski finančni mehanizem, namenjen izključno ukrepom na področju varstva okolja, ohranjanja narave, blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam ter prehodu na čisto energijo. Javne pozive za ta program objavlja Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP). Za prijavo na razpise LIFE je potrebna celovita priprava projektnega predloga, pomembno je, da so predlogi usklajeni z nacionalnimi prioritetami na področju okolja.

CLLD

Varstvo okolja je tudi eno tematski področij, ki jih financira tudi pristop CLLD (Community Led Local Development). Pristop »od spodaj navzgor« omogoča lokalnemu prebivalstvu, da z oblikovanjem lokalnih partnerstev tako imenovanih lokalnih akcijskih skupin (LAS), aktivno odloča o prioritetah in razvojnih ciljih lokalnega območja. Pristop omogoča uresničevanje široke palete izzivov v različnih okoljih, večjo fleksibilnost pri doseganju ciljev in odgovarja dejanskim potrebam lokalnega območja. Na območju Zgornje Gorenjske deluje [LAS Zgornja Gorenjska BOJA](#), ki ima v ciljih strategije lokalnega razvoja enega od štirih temeljnih ukrepov opredeljen »Ukrep D: Odporna in neokrnjena Zgornja Gorenjska«, kjer so med drugim financirani projekti na področju ohranjanja narave, zavarovanih območij in naravnih vrednot. Lokalna akcijska skupina sredstva črpa iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR).

Skupna kmetijska politika

Za specifične aktivnosti akcijskega načrta (npr. aktivnosti K21, K23 in K36) je možno tudi financiranje iz intervencij [Skupne kmetijske politike](#) na področju varstva okolja in podnebja (IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP18 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, Shema za podnebje in okolje) ter na področju konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja.

Evropska teritorialna sodelovanja

Glede na to, da so rastišča v Karavankah razširjena tudi na severni vršnega grebena v Avstriji, se kot možni vir financiranja ponujajo **čezmejni programi sodelovanja** [Interreg Slovenija - Avstrija](#). Tovrstni programi podpirajo projekte, ki vključujejo partnerje iz različnih držav članic in so pogosto usmerjeni v ohranjanje biotske raznovrstnosti na obmejnih območjih. Nenazadnje je bilo prvo kartiranje rastišč narcis v letih 2002-2003 izvedeno v okviru čezmejnega projekta.

Na pomembnost ohranjanja biotske pestrosti opozarja Prioriteta 1 EU programa [Interreg Alpine Space](#): Alpska regija, odporna na podnebne spremembe in zelena. Program pričakuje ukrepanje na področju blaženja učinkov podnebnih sprememb razbremenitve bogate alpske biotske raznovrstnosti. V Alpah je že prepoznanih več lokacij z rastišči narcis, ki se soočajo s podobnimi izzivi kot Karavanke. Z nekaterimi so že vzpostavljeni stiki (Italija).

Tudi prioriteta 2 programa [Interreg Central Europe](#) je osredotočena na izzive degradacije okolja in podnebnih sprememb s spodbujanjem učinkovite rabe virov, varovanjem in obnavljanjem biotske raznovrstnosti ter z zmanjševanjem onesnaževanja. Nenazadnje je tudi ta akcijski načrt nastal v okviru projekta ReCo, financiranega iz tega programa.

Nacionalni viri financiranja

V Sloveniji je več institucij, ki se ukvarjajo z varstvom narave in lahko potencialno ponudijo financiranje ali podporo:

- **Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP):** Pristojno ministrstvo za varstvo okolja in narave. Poleg sofinanciranja EU projektov lahko razpisujejo tudi lastne javne pozive za manjše, lokalne projekte.
- **Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN):** Strokovna institucija, ki se ukvarja z evidentiranjem, vrednotenjem in spremljanjem stanja ohranjenosti narave. Čeprav primarno ne zagotavlja finančnih sredstev, lahko nudi strokovno podporo in sodeluje pri pripravi projektov.
- **Lokalne skupnosti in razvojne agencije:** Občine in lokalne razvojne agencije (kot je Razvojna agencija Zgornje Gorenjske) lahko v okviru svojih programov ali v sodelovanju z drugimi partnerji podprejo projekte ohranjanja lokalnih naravnih vrednot, vključno z rastišči narcis. Prav v kombinaciji sodelovanja med Občino Jesenice in Razvojno agencijo Zgornje Gorenjske je nastal program Ohranimo narcise.
- **Nevladne organizacije in društva:** Nekateri okoljevarstvene organizacije in društva (npr. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS, Krajinski park Goričko, ki že upravlja z nekaterimi rastišči narcis) aktivno iščejo in pridobivajo sredstva za svoje projekte. Sodelovanje z njimi lahko prinese dostop do virov financiranja ali pa možnost skupnega nastopanja na razpisih.
- **Zasebni skladi in donatorji:** Možnost iskanja financiranja preko zasebnih skladov ali donatorjev, ki podpirajo okoljevarstvene projekte.

7.6. Časovnica izvedbe

Predvidena časovnica ni postavljena v okvir fiksnih let, saj je izvedba odvisna od pridobivanja finančnih virov. Šestletno obdobje je nek okvir, v katerem bi bilo smiselno aktivnosti (poleg stalno tekočih) izvesti in tako izpolniti operativne in splošni cilj akcijskega načrta. V prva leta izvedbe so postavljene aktivnosti, ki so predpogoj za uspešno nadgradnjo z drugimi aktivnostmi, in aktivnosti, ki zaradi problematike potrebujejo hitrejšo ukrepanje. Mnoge aktivnosti za svoje učinke potrebujejo dolgoročno in stalno izvajanje, zato so označene kot trajne.

	1. leto	2. leto	3. leto	4. leto	5. leto	6. leto
N1 Spremljanje stanja populacij in habitatov						
N11: izvedba terenske raziskave z inventarizacijo rastišč narcis (tudi s pomočjo sodobne tehnologije – npr. kartiranje z droni)						
N12: nadaljevanje monitoringa števila narcis v okviru projekta Ohranimo narcise in uspešnosti semenitve narcis na že vzpostavljenih lokacijah	trajna aktivnost					
N13: evidentiranje stanje drugih pomembnih rastlinskih in živalskih vrst na obravnavanem območju						
N14: nadaljevanje spremljanja stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov na območju Natura 2000	trajna aktivnost					
N15: podrobnejše raziskovanje biologije gorske narcise za lažje upravljanje rastišč						

N16: vzpostavitev mreže domačinov prostovoljcev za zbiranje podatkov o narcisah						
N2 Obnovitev degradiranih površin						
N21: zaprtje neuradnih pohodniških poti (npr. steza od Koče na Golici proti vzhodu)						
N22: sanacija rastišč s semenitvijo narcis po posegih v zemeljsko rušo (npr. aglomelioracije)		Sprotna aktivnost				
N23: ukrepi za preprečevanje erozije na območju planinskih in pohodniških poti (Španov vrh, Golica, Dovška baba)						
N3 Regulacija prometa in usmerjanje turističnega obiska na območju gorskih travnikov						
N31: umirjanje prometa in usmerjanje turističnega obiska (ponovna vzpostavitev režima Med narcise z busom)						
N32: postopna vzpostavitev območij brez obiska (mirne cone), območij z urejeno infrastrukturo za obisk (parkirišča, razgledišča, označitev zanimivih točk, naravne in kulturne dediščine ...), ter območij/tras za aktivno rekreacijo in tekmovanja (v soglasjih z lastniki in lokalnimi skupnostmi)						
N33: splošno zaprtje gozdnih cest za splošno uporabo (cesta Križovec – sedlo Suha)	Aktivnost načrtovana v projektu Vrh Julijcev 2					
N34: regulacija in povečan nadzor nad vožnjo z motornimi vozili in neurejenim prenočevanjem v naravnem okolju (problematika kros motorjev, štirikolesnikov, motornih sani, džipov, avtomobov)	trajna aktivnost					
N35: zagotovitev parkirnih površin izven travnih površin						
N4 Preveritev razmer za vzpostavitev zavarovanega območja						
N41: analiza prednosti in slabosti razglasitve zavarovanega območja						
K1 Nadaljevanje in krepitev programa Ohranimo narcise						
K11: nadaljevanje programa Ohranimo narcise	trajna aktivnost					
K12: pridobivanje novih lastnikov in povečevanje površin, vključenih v program	trajna aktivnost					
K13: razširitev programa na območje Občine Kranjska Gora						
K14: aktivno sodelovanje in komunikacija z lastniki zemljišč, redna srečanja, priznanja za najbolj vestne lastnike	trajna aktivnost					
K2 Ohranjanje rastiščem primerne kmetijske obdelave						
K21: vzpodbujanje in vključevanje kmetov v intervencije Skupne kmetijske politike na področju varstva okolja in podnebja (IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP18 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila, Shema za podnebje in okolje)	trajna aktivnost					
K22: košnja gorskih travnikov, kjer je opuščena kmetijska obdelava, z namenom ohranjanja biodiverzitete	Aktivnost načrtovana v projektu Vrh Julijcev 2					
K23: uvajanje kmetijskih tehnologij in tehnike, ki omogoča obdelavo strmih travnikov						

K24: priprava specifičnih smernic za biotski pestrosti prijazne kmetijske prakse košnje in paše z osveščanjem kmetov					
K25: vzpodbujanje in sofinanciranje tradicionalnih kmetijskih praks (npr. obdevanje kozolcev)	trajna aktivnost				
K26: priprava programov in priporočil za male lastnike (npr. lastnike vikendov)					
K3 Ohranjanje planinske paše					
K31: uvajanje sodobnih pašnih tehnologij za lažji nadzor na pašno živino (npr. GPS ovratnice)					
K32: izobraževanje pastirjev o delu na planinah (tako s kmetijskega kot tudi z naravovarstvenega vidika)					
K33: skrb za zadostno vodooskrbo na planinah	trajna aktivnost				
K34: ohranjanje pašnih površin in preprečevanje zaraščanja ali preobremenjevanja pašnikov	Aktivnost načrtovana v projektu Vrh Julijcev 2 / trajna aktivnost				
K35: vzdrževanje planinske infrastrukture za sodobnim časom primerno delo kmetov in pastirjev					
K36: razvoj dodatnih dejavnosti na planinah in kmetijah (npr. ponudba izdelkov, oskrba obiskovalcev, razvoj doživljanja planin – v povezavi s turizmom, zdravilstvom)					
T1 Osveščanje obiskovalcev o pomenu biodiverzitete in odnosu do gorskih travnikov					
T11: izobraževalne kampanje in tematsko vodeni izleti	Aktivnost načrtovana v projektu Vrh Julijcev 2 trajna aktivnost				
T12: informativni materiali o pomenu narcis in potrebah njene zaščite					
T13: informacijska točka/interpretacijski center o biodiverziteti in naravni lepoti Karavank s poudarkom na narcisi					
T14: služba terenskih »varuhov« narcis					
T15: ozaveščanje in vzgoja o primernih načinih obiska (spoštovanje narave in lastnine)	Aktivnost načrtovana v projektu Vrh Julijcev 2 / trajna aktivnost				
T2 Desezonalizacija turističnega obiska					
T21: identifikacija drugih nosilcev identitete lokalnega prebivalstva za razvoj turistične ponudbe v času izven cvetenja narcis					
T22: vzpostavitev programov in ponudbe izven časa cvetenja narcis					
T23: rešitve za predstavitev narcis tudi izven sezone cvetenja					
H1 Pridobivanje finančnih virov in povezovanje					
H11: spremljanje razpisov EU in prijava projektov na razpise	trajna aktivnost				
H12: sodelovanje, povezovanje in izmenjava izkušenj na vseh ravneh deležnikov z območji, kjer rastejo narcise (Koroška, Ausseerland, Valbelluna)	trajna aktivnost				
H13: povezovanje z okoliškimi turističnimi kraji (npr. vključitev v program Festivala alpskega cvetja)	trajna aktivnost				
H14: povezovanje in sodelovanje deležnikov v prostoru za usklajeno upravljanje gorskih travnikov (kmetje – turistični delavci – lokalno prebivalstvo – naravovarstveniki)	trajna aktivnost				

8. Spremljanje, ocenjevanje in prilagodljivo upravljanje

Spremljanje izvajanja aktivnosti iz Akcijskega načrta bo glede na osnovne pristojnosti naloga razvojnih agencij, Zavoda RS za varstvo narave in Občine Jesenice. Razvojne agencije (RAGOR, BSC) bodo spodbujale in spremljale izvedbo aktivnosti povezanih z razvojem in usmerjanjem turizma (*sklopa T – Turizem in H – Horizontalni ukrepi*) ter povezovanja turizma s kmetijsko dejavnostjo. Aktivnosti slednje (*sklop K – kmetijstvo*) bo spremljala Občina Jesenice v sodelovanju z javnima strokovnima službama Kmetijsko gozdarskim zavodom in Zavodom za gozdove, pomembno vlogo pa bo imela tudi pri izvajanju sklopa H – Horizontalni ukrepi. Zavod RS za varstvo narave bo v okviru javne službe ali prijavljenih projektov spodbujal in spremljal izvedbo aktivnosti sklopa N – *naravovarstvo* in nadalje izvajal monitoring stanja habitatnih tipov območja Natura 2000 in monitoring stanja naravnih vrednot, ki so rastišča narcis.

Monitoring rezultatov in učinkov aktivnosti bo usmerjen v naslednje osnovne cilje: preprečevanje opuščanja kmetijske rabe (1), preprečevanje prekomerne intenzifikacije kmetijske rabe (2) in obnove poškodovanih površin zaradi prekomerne turistične rabe (3) in vključevanje deležnikov (4), pri čemer bodo spremljani naslednji parametri:

- površina obnovljenih zemljišč z odpravljenim zaraščanjem in ponovno vzpostavitvijo ustrezne kmetijske rabe (1);
- število cvetočih rastlin na obstoječih testnih ploskvah (1 in 2) in število cvetočih rastlin na vseh rastiščih narcis (kartiranje po kategorijah številčnosti);
- število cvetnic na obstoječih testnih ploskvah (1 in 2);
- skupna površina habitatnih tipov (6520) *Gorski gojeni travniki* in 6170 (alpiska in subalpiska travišča na karbonatnih tleh na območju Natura 2000 Karavanke (1 in 2);
- stanje populacije (1072) Lorkovičevega rjavčka (*Erebia calcaria*) (2);
- površina obnovljenih površin po izvedbi agromelioracije (2);
- površina obnovljenih površin po sanaciji pešpoti in erozijskih območij (3);
- število lastnikov vključenih v program Ohranimo narcise (1 in 2);
- število organiziranih srečanj (delavnic, sestankov, terenskih ogledov) v posameznem letu (4).

Metode monitoringa bodo večinoma z meritvami površin oziroma štetjem parametrov, po potrebi tudi uporaba daljinskega (satelitskega) zaznavanja, snemanja z droni oziroma z drugimi novejšimi tehnikami.

Ob tekočem sodelovanju razvojnih agencij, Občine Jesenice, zavoda RS za varstvo narave in deležnikov bo izvajanje aktivnega načrta po potrebi podvrženo sprotneemu prilagajanju novim razmeram, novemu znanju in drugim spreminjajočim okoliščinam, ki se v obravnavanem območju dogajajo.

The ReCo project's (www.interreg-central.eu/projects/reco) consortium consist of:

- Bavarian Branch of Friends of the Earth Germany (Lead Partner, Germany),
- Hof county branch of Friends of the Earth Germany (Germany),
- DOPPS – BirdLife Slovenia (Slovenia),
- Ametyst, NGO (Czech Republic),
- Federacja Zielonych “GAJA”, NGO (Poland),
- WWF Italy (Italy),
- Thayatal National Park (Austria),
- University of Vienna (Austria),
- Landscape Research Insitute (Czech Republic),
- BSC – Business support organisation Ltd., Kranj (Slovenia),
- Podyji National Park Administration (Czech Republic),
- Ministry of the Environment of the Czech Republic (Czech Republic).

Ministry of the Environment
of the Czech Republic